

1982 APR 16

1654 1D

VALAMI VAN AZ ÖSZTÖNDIJ KÖRÜL.....2
"A bölcsészek, úgy látszik, egyáltalán nem érdeklődnek iránta - mondván, hogy túl bonyolult..." - Somogyvári Márta írása arról, hogy miért járunk rosszul

A KISZ KB IRÁNYELVEI VITÁJÁNAK ÖSSZEGÉZESE.....4
"Kérdésként vetődött fel: Kinek íródott ez a vitaanyag? A KISZ-tagoknak vagy csupán csak róluk?"

gondolat

A JATE BTK KISZ-SZERVIZETÉNEK IDŐSZAKOS KIADVÁNYA

1982/2-3.

KIEGÉSZÍTÉS AZ EGYETEMI ÖSZTÖNDIJ-TERVEZETHEZ.....3

BESZÉLGETÉS AZ UNESCO-ALAPSZERVEZET NEMHANY TAGJÁVAL; ; ; ; ;23
"...arra szeretnénk választ kapni, hogy mit sikerült ennek a z ujonnan alakult alapszervezetnek megvalósítani a 'reform' során." - Tóth Margit riportja

NEMZET ÉS DEMOKRÁCIA: EGYÜTT VAGY KÜLÖN?.....6

GENERÁCIÓ - FELEMÁS SZEMLELETTTEL; ; ; ..9
Balogh Iván, ill. Hévízi Ottó írása, elhangzott a "--" felolvasóestjén, 1982. március 19-én

Tájékoztató

VENDÉGÜNK VOLT LISKA TIBOR25

REKLÁMSZÖVEG VAGY ÜDVTAN?.....27

GONDOLATOK A DEMOKRÁCIÁRÓL.....28

CSIP-CSUP ÜGYEK ; ; ; ; ;16

MILYEN IS SZEGEDEN AZ EGYETEM?.....13
Elsőévesek /Juhász Erzsébet, ill. Simon Aladár/írásai az első, nem teljesen felejthetetlen élményekről

A NYELVI FEJLŐDÉS ÉS A LEHETŐSÉGEK..18
"Tárgya: nyelvi részképzés az NDK-ban. Helye: Greifswald /'Európa egyetlen faluja, ahol egyetem van'/. - Hesz Mariann riportja

/Szat/ira et studio

TOLLHEGY..... 8

HORRIBILE DICTU14

AZ ALMA NEM ESIK MESSZE A FÁJÁTÓL...15

jel

VALAMI VAN AZ ÖSZTÖNDIJ KÖRÜL:::

...de ki tudja, hogy egyáltalán milyen az új ösztöndijrendszer? A bölcsészek úgy látszik, egyáltalán nem érdeklődnek iránta - mondván, hogy túl bonyolult, meg valami furcsa álmagyar nyelvezetben íródtak a tájékoztató anyagok, és már a második mondat után álmósítólágnak hatnak. Vagy a közömbösség oka az lenne, hogy ugysem éri meg értelmiséginek, pláne nem egyetemistának lenni Magyarországon, és ugyis rosszul fogunk járni, minek akkor azzal törődni, hogy hogyan. Érdemes azon elgondolkodni, hogy miért járunk rosszul. A pénz, vagyis az országos keret nagyon kevés - és a 30%-os emelés még ösztöndijrendezésnek sem nevezhető, mivel 10%-kal kevesebb, mint azt a reálértékesítés indokolná. Közben megváltoztak az elosztás elvei is, és az eddig viszonylagosan kedvezőbb helyzetben levő intézmények az új rendszerben elvesztik előnyös pozícióikat - olyannyira, hogy esetleg kevesebb pénzt fognak kapni, mint eddig. Az általános ösztöndijkeret szétosztásában eddig az egyes intézmények állaga volt meghatározó. Azonban fokozatosan át fognak térni a létszám szerinti elosztás elvére, ami azt jelenti, hogy a bölcsészkaron, ahol a kari átlag 4,3 körül van, és a hallgatók több mint 20%-a 4,75-5,00 közötti eredményt ér el, nem hogy a maximális 1200Ft-ot, de még annak a felét is csak kevesen kaphatják - s az rejtélyes, hogy milyen értékelés alapján. Hiszen a bölcsészkaron hagyományosan liberális az osztályozás - ettől csak ujabban az angol tanszék tér el az 1. évben -, viszont még mindig az átlagok adják a legmegfoghatóbb támpontot. Ebből az következik, hogy az általános ösztöndíjat mindenképpen rosszul fogjuk elosztani - a konstans rész ugyanis automatikusan jár, a tudást és valós munkát általában hamisan tükröző átlag után; a mozgó hányad elosztásában pedig a saját szubjektivitásunk és a csoportok eltérő normái akadályoznak meg egy igazságosabb értékelést.

Ebben a félévben még emelkedett az általános ösztöndijkeret, de igen kevés pénz maradt a differenciálásra. Ezért indokolt 4,00-nál meghúzni a határt szeptembertől, de még így is a hallgatók 80 %-a kap ösztöndíjat, abba pedig bele kell nyugodni, hogy az ösztöndíj nem automatikusan jár, hanem ösztönző jellegű juttatás. Legalábbis elvben. Így ugyanis fejenként 100 Ft jut differenciálásra - míg, ha továbbra is 3,51-től jár az általános ösztöndíj, akkor ez az összeg fejenként 44 Ft lenne.

A szociális támogatás összege nagyobb arányban emelkedett, és esélykiegyenlítő szerepe lenne, nemcsak az egyes intézményeken belül, hanem az intézmények között is. Azok az intézmények járnak majd jobban, ahol nincs megfelelő kollégiumi ellátottság és a kedvezőtlen szociális helyzetben levő hallgatók száma nagy. Az ösztöndijrendszer legnagyobb hibája abban rejlik - illetve nagyon is világosan látható, hogy a kereseti igazolási rendszer megváltoztatására - az ifjúsági parlament kérésére ellenére sem volt hajlandó a minisztérium. Országosan sem egyenlítődnék ki azok az ellentmondások, amelyek a bérből és fizetésből élők, ill. a második gazdaságban és a mezőgazdaságban is munkát és jövedelmet találók valós és kimutatott anyagi viszonyai között feszülnek, s az ösztöndíjutasítás azon pontja, mely megtiltja a kiegészítő információszerzés ellenőrzését, még az egyetemen belüli, igazságosabb elosztást is lehetetlenné teszi - nem is szólva arról, hogy komoly közgazdasági kutatásokat feltételezne egy olyan elosztás, amely figyelmenbe veszi a család vagyoni állapotát; az eltartottak számát, stb., mint az az irányelvek 9. oldalán olvasható. Gyszerűen felelőtlenység az intézményi önállóság ilyen tág értelmezése.

A kollégiumi és menzadijak egységesítése már ismert, de a kompenzáció mértéke még nem - mint ahogy a szociális támogatás összege sem. Ennek hatását majd csak konkrét adatok ismeretében értékelhetjük. Annyi biztos, hogy a befizetett kollégiumi díjak egy része azokhoz az intézményekhez kerül majd, ahol alacsony a kollégiumi ellátottság. Ez, tekintve a kollégiumok színvonalát, újabb elégedetlenség forrása lehet.

Az ösztöndijrendszer reális megítélését megnehezíti az országos adatok és kimutatások hiánya, és maga a kidolgozás és bevezetés módja. Az információk nagyon nehezen érkeznek a minisztériumból, a határidők rövidek, és nem tűnik eléggé megala-

pozottnak a rendszer egésze - hiányoznak a megfelelő biztosítékok arra, hogy jól funkcionálhat. Többéves előkészítő munkának kellett volna megelőznie ezt az ösztöndijrendezést, de, mint az a minisztérium javaslataiból kitűnt, eredetileg nem szándékoztak változtatni az elveken. Így az új ösztöndijrendszer az ifjúsági parlamentek - kevés információra épülő és elveiben talán helyes, de megfelelő kidolgozás híján nehezen megvalósítható - állásfoglalásainak és a régi rendszer egyes elemeinek keveréke. Legjobb tehát, ha felkészülünk a legrosszabbakra - az ösztöndijból ugyanis ezentúl sem lehet megélni. Csak azt remélhetjük, hogy az új ösztöndijrendszer nyilvánvaló hibáira felfigyelnek majd az illetékesek, és még a bevezetés időszakában megteszik a szükséges változtatásokat.

KIEGÉSZÍTÉS AZ EGYETEMI ÖSZTÖNDIJTE

Az általános ösztöndij "mozgó" hányadának elosztása.

Az évfolyamok közötti elosztás elve:

Az általános ösztöndij legkisebb összegét minden arra jogosult hallgató megkapja. A fennmaradó rész / e félévben kb. 20000 Ft/ kerül differenciáltan szétosztásra. Az évfolyamok közötti szétosztásnál az átlagok, ill. az adott eredmény elérésének nehézsége adja a fő elvet. Az év végén elért átlagok - a szigorlatok miatt - kisebbek a félévi átlagoknál. Ezért különbözik az elosztás módja a két félévben. Az egyes évfolyamok eredménye is igen eltérő - az V. év átlaga a legmagasabb, és az I. év ill. a II. évi szigorlatok eredménye a legalacsonyabb - ez viszont nem tükrözi a hallgatók valóságos munkáját ill. tanulását. Ehhez hozzájárul, hogy

az adott évfolyamnak milyen lehetőségei vannak arra, hogy a kar munkájában, nemcsak a tanulmányi munkát, hanem a kar egyéb tevékenységi köreit is tekintve, részt vegyen. Az I. ill. V. év hallgatóinak erre kevés a lehetősége.

Az elosztás módja: Ki kell számítani, hogy a differenciálásra kerülő összegből hány forint esik egy főre / az ösztöndijra jogosult hallgatókat tekintve /. Az így kapott összeget egységnek véve az elosztás módja a következő:

I. félév: III. év: 1,5 egység/fő - a II. évi szigorlatok miatt

IV. - V. év: 1 egység/fő - a IV. évi szigorlatok nem mutatnak romlást - az átlag hasonló a II. év végi átlaghoz, és ez a két évfolyam lehet a legaktívabb

II. év: 0,5 egység/fő - az első év végi eredmények rosszabbak ugyan az átlagnál, de ez még az átállási problémákkal van kapcsolatban

II. félév: I. év: 1,25 egység, III. év: 1,5 egység

II. és IV. év: 1 egység - mert a szigorlati évek első félévében a legkönnyebb jó eredményt elérni

V. év: 0,25 egység - hihetetlenül magas az átlaga

Az 1981/82 év II. félévében az általános ösztöndij még 3,5-től jár, de a mozgó részből csak a 4,00 feletti átlagu hallgatók részesülnek. A 82/83-as tanévtől általános ösztöndiját csak a 4,00 feletti átlagu hallgatók kapnak / ez kb. a hallgatók 80 %-a/

Az egyes évfolyamokon belül a csoportok rangsorolása alapján a diákjóléti bizottság dönt a mozgó rész odaítéléséről.

A KISZ KB IRÁNYELVEI VITAJÁNAK ÖSSZEGLÉSE JÁTE BTK

A vizsgaanyag egészével kapcsolatos megállapítások:

1. Több alapszervezet is jelezte: Eddig hasonló lehetőség - egy határozat előkészítő munkájában részt venni - nem volt adott számunkra. A KISZ tagok nagy része nincs felkészülve az ilyen jellegű feladatra. Ennek oka a társadalmi méretekben is jellemző politikai tudatosság hiánya.

A politikai határozatok, kitételek hitele megkérdőjeleződött, melyet ebben az esetben is elősegített a szakzsargon túltengő használata. Kérdésként vetődött fel: Kinek íródott ez a vitaanyag?

A KISZ-tagoknak vagy csupán csak róluk? Az általános fogalmazásra jellemző a túl sok személytelen főnévi igenév és többes 3. személyű felszólító módu igealak, a pontosan körül nem írt és meg nem határozott /megfelelő, valóságos, jobbító, előremutató/ jelzők tömkelegének használata.

2. Valamennyi országos döntést ilyen folyamatnak kellene megelőznie, de a mostani feszített határidők a feladat végrehajtását lehetetlenné teszi.

3. A KISZ-tagság egyes rétegei szerinti elemzést öt évente, a kongresszusok során meg kellene tennünk, mert az egységes, uniformizált, az egyes rétegek helyzetét és feladatait egybecsúsító elemzések nem töltik be funkciójukat.

4. Az irányelv feladata a távlatok, a lehetséges fejlődési irányok megfogalmazása. Ez az irányelv azonban koncepciótlan, általános megállapításokra és feladatmeghatározásokra hagyatkozik, a jelenlegi helyzethez képest jelentős fáziskésésben van. Így nem tölti be funkcióját.

5. A KISZ-szervezetben jelentkező problémák a társadalom egészének problémái. Ezért szükséges lett volna a vitaanyagban elemezni a KISZ, általában a tömegszervezetek elhelyezkedését a társadalom viszonyrendszereiben és alakulásában.

6. A vitaanyag a meglévő, néhány kisebb aktivizálódott csoport munkájából tévesen általánosítja a KISZ-munka egészének tartalommal való megtöltődését. Elmaradt a felsőoktatási KISZ-szervezeti tagok közömbössége tényének rögzítése. A társadalmi összefüggésekből kiindulva fel kell tárni a közömbösség valódi okait /A passzivitás nem önkéntes elhatározás./

7. A legutóbbi KISZ-kongresszuson már elhangzott a párt politikájának alakításában való részvétel szükségessége, a gyakorlati megvalósítás módjáról az irányelvek sem mondanak semmit.

8. Az irányelvek hangsúlyozzák az érdekképviselő szerepét, de ez formálissá válik akkor, ha az érdekek elkülönültségének létét és azoknak nyilvános fórumokon történő ütköztetését figyelmen kívül hagyja. A vitaanyag korlátozott érdektudattal tart fenn bennünk, amely megakadályozza, hogy érdekeink jogosultságának mi magunk és mások is tudatában legyenek. Akkor nem lenne ez korlátozott, ha először mód lenne az érdekek rendszeres, nyílt megfogalmazására, azután következne ésszerű rangsorolásuk kompromisszumra hajlóan.

Az irányelveknek határozottabban kellene körülírniuk tartalmilag és formailag az érvényesítés formáit, az érdekek artikulálódásának fórumait.

A szöveggel kapcsolatos konkrét megjegyzések:

1. I. 3. Az érdekeket nem "kezelné", hanem ütköztetni kell. Ezt az ütköztető képességet kell megtanulni és lehetővé tenni a gyakorlását, ez alakítaná ki a kompromisszum-készséget is. /Feltételezve, hogy a "megfelelő nyilvánosság" széles nyilvánosságot jelent./

2. I. 4. Az ellenző és ellenzéki magatartás egybecsúsítását jelenti a fogalmazás. Ez veszélyes, mert eltérő véleményű emberek már most is gyakran és megfontolatlanul ellenzéki minősítést kapnak.

3. I. 5. A megvalósítás módjáról az irányelvek nem mondanak semmit. A megvalósítás módjáról az irányelvek nem mondanak semmit.

3. I. 4. "A mai egyetemi és főiskolai hallgatók számára a szocialista társadalom nyugodt, kiegyensúlyozott körülményei..." E bekezdés megállapításait nem tartjuk elfogadhatónak. "Társadalom ismeretüket, annak történelmi megalapozottságát behatárolja, hogy hazánk szocialista fejlődési korszakának történelméből tanulmányaik, kulturális élményeik, elbeszélések alapján alkotnak képet. Ez egyebek mellett kihat politikai kultúrájukra, az idősebb nemzedékhez való viszonyukra, csakugy, mint hazafiság-felfogásukra." Ez a megállapítás igen meglepő, hiszen adekvát történelmi ismeretek alapján adekvát történelmi képnek a kialakulása elméletileg elképzelhető, ezek szerint a gyakorlatban nem ez a helyzet.

4. I. 4. A "csak életkori sajátosságok miatt mindent kétértelműen fogadó hallgatók" kategóriáját nem tartjuk elfogadhatónak, törlését kérjük.

5. II. Az "előremutató, szocialista céljaink valóra váltását elősegítő törekvéseit" ill. "az ezt akadályozó jelenségekkel szembeni harcát" kifejezés nagyon általános, nagyon különbözőképpen értelmezhető adott esetekben.

6. II. 1. Nem a "társadalmi valóság reális bemutatása" /hiszen ez a fogalmazás elég abszurd: a valóság bemutatkozik maga is, a KISZ bármilyen tevékenysége nélkül is/, hanem annak elemzése kell hogy a KISZ-szervezet feladata legyen.

7. II. 1.1.2. A hallgatói képviselői szisztémája kidolgozatlan, tisztázatlan a hallgatói képviselői rendszer és a KISZ-jogosultságok viszonyának kérdése.

8. II. 1.1.2. Az ifjúsági parlamentek tevékenysége - az ott elhangzottak megvalósulásának biztosítékai hiányában - a legtöbb esetben formális.

9. II. 1. 2. Nem elsősorban meggyőzést, hanem társadalmi és kritikai szemléletet kellene a KISZ-nek képviselnie, a párt politikájának érvelő bemutatásával összekapcsolva. Az elvont "ideológiai nevelő munka" a gyakorlati politizálással való legszorosabb kapcsolata nélkül eredménytelen.

10. II. 1.2. A "polgári eszméáramlatok, a kozmopolitizmus, nacionalizmus, dogmatizmus és revizionizmus" fogalma konkrét meghatározottságukban és történelmi változásukban, relativitásukban értelmezhetők. Ezen fogalnak pontos meghatározását, - vagy - ennek hiányában - törlését kérjük.

11. II. 1.2. Társadalmi céljaink megvalósításában a külpolitikai tényezők mellett legalább olyan mértékben hangsúlyozni kellene saját felelősségünket is.

12. II. 1.2. A tájékoztatást legjobban egy egyetemi, főiskolai réteglap szolgálná.

13. II. 2. A bevezető sorok homályossága, általánosságai /megfelelő politikai háttér, egy tömegszervezet lehetőségeit igencsak a végletekig vive értelmezhető cselekvési egység/ hevetkozási alapul szolgálhat bármilyen öntevékeny kezdeményezés negatív megítélésére. Pontos megfogalmazást kérünk.

14. II. 2.1. Az egyetemenek, főiskolák működtetése nem "gondoskodás", hanem a társadalom anyagi és szellemi javai újratermelésének egyik alapfeltétele. Ezért a KISZ feladata tagjainak képviselői ezen a rendszeren belül, ami nem merülhet ki az "együttműködésben és kezdeményezésben".

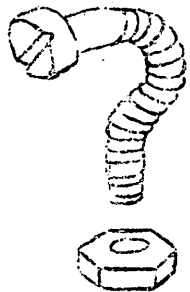
15. II. 2.1. Továbbra sem tisztázottak az alapszervezeti munka fő irányai és tevékenységi területei.

16. II. 2.1. Az alapszervezeti szinten felüleső szervezeti ill. irányítási kérdések vizsgálatára is szükség lenne.

A vitaanyag lényeges hiányossága, hogy az újítómozgalmak és kísérletek - múltbeli és jövőbeli - fogadtatását ideálisnak mutatja be, és nem elemzi az ilyen törekvésekkel szembeni értetlenséget, ellenérzést, a sokszor merev beskatulyázást, ennek okait, és gátló hatását. Ez a hiányosság önkritikai fogyatékoságot is jelen

NEMZET ÉS DEMOKRACIA - EGYÜTT VAGY KÜLÖN?

Örvendetes jelenség, hogy mintán az utóbbi években műalkotásokban és társadalomtudományi művekben egyaránt előrenyomulás mutatkozott történelmi közelmúltunk differenciáltabb értékelése felé, úgy tűnik, egy újabb több évtizedig eltemetett téma is kezdi elveszíteni tabujellegét: ez pedig nemzeti-közösségi tudatunk megzavarodásának egyik legsúlyosabb tényezője: a határainkon túli magyar nemzetiségek helyzete.

Ismétlem: a fenti problémákkal való foglalkozásnak már a pusztán tényét is mindenképpen üdvözölni kell. Sokkal több kivetnivalót találhatunk azonban ebben a "foglalkozásban", ha annak mélységét, felelősségteljességét nézzük - akár hivatalos és nem hivatalos publikációkról legyen szó, akár az utca, illetve a JATE-klub vagy a bölcsészkar folyosó emberének megnyilatkozásairól. Meg kell jegyezni: az alábbiakban taglaltak nem is annyira csak a jelen viszonyosságait veszik célba, mint amennyire egyes, azokból tendenciánszerűen kirajzolódni vélt jövőbeli veszélyekre kívánják felhívni a figyelmet. Maga a szerző örülne a legjobban, ha a gondalmi utópia

alaptalannak bizonyulnának. Ha az említett 2 tárgykör közül először a Horthy-korszakot, a II. világháborút, az újjáépítést vagy az 80-es éveket taglaló műveket vesszük, pozitívként nyugtázzhatjuk szemléletünket, ha a korábbiásematikus leegyszerűsítéssel, a nemzeti érzetet bántó általánosítással //fasiszta nép, ajándékba kapott felszabadulás// hasonlítjuk össze /igaz persze, hogy az ilyesmivel még így is elkéstem egy 30-35 évet/. A nem, vagy alig ismert tények érdekes, szubjektív tálalása azonban ritkán párosul lényegretörő kérdésfeltevésekkel, egyértelmű, vitára késztető állásfoglalásokkal, s a nagy sorsfordulók magánemberi szegszögből való bemutatása sokszor segít elfeledtetni azt, hogy itt mégis történelemről, hatalmas, egymáshoz feszülő erők konfliktusairól van szó, ahol a lavírozás, a szélárnyékban történő dekkolás nem jelenthet választ a kor alapvető kérdéseire. Főleg egyes filmekre, a tények és tanúk sorozat több darabjára kíváncsi, hogy álhistoriák helyben csak egyfajta fogyasztói sztori-igényt elégítenek ki, márpedig az ilyen műveknek nem lehet ugyanaz a funkciója, mint a Karádi-lemeznek. Konformizáló, dezideológizáló hatásukkal, a "kis nemzet vagyunk..." mottóju legyintgető privatizálásukkal 1982 Magyarországnak sem kínálnak alternatívát ezek az opusok, legfeljebb bizonyos aktuálpolitikai elégedetlenségeket terelnek el egy perspektívtalan mederbe, sőt, még a nacionalizmusnak tett engedmény ódiáját is nehezen háríthatják el maguktól.

Ennek pedig az a magyarázata, hogy -mint ismeretes-, a szocialista országok komoly gazdasági nehézségek lehetnek a jövőben, és részben már vannak is, természetesen különböző mértékben, ebből pedig esetenként akár robbanásban is kulmináló társadalmi feszültségek is keletkezhetnek. Ilyen helyzetben mindenféle hatalomnak új-vagy saját előtörténetében relative új legitimációs forrásokat kell felkutatnia. Az egyik legnagyobb erők között a nemzeti érzés és az ezzel természetesen együtt jelentkező nacionalizmus - amit nem szabad eleve pejoratív értelemben felfognunk, hiszen amíg nem jött létre egy jól strukturált, nyitott, szervesen fejlődő társadalom alapja: az egységes piacgazdaság, addig a nemzetállam válás sem történt meg teljesen, s ekképp az ennek hiányától hajtott, azt illuzórikus módon megszüntetni kívánó ideológiára: a nacionalizmusra is ujratermelődik a szükséglet, valamint a már egyértelműen csak elitélendőnek minősíthető szovinizmus is. /Azzal az ugyancsak rendkívül kínos, de kikerülhetetlen ténnyel, miszerint az etnikumban létezés egyben politikai minőségű is, s ezért az egyes nemzetek nemzetivé válásának érdeke bizony. éppen a "több az eszkimó, mint a foka!" tényállás miatt! - gyakran kereszteltem egymást, itt nem foglalkozom.

Pedig ez egyúttal azt is implikálja, hogy a nacionalizmus és a sovinizmus egymástól való elválasztása csak a fenti, elvont-morális kellés alapjáról tehető, am minden humanizmusa ellenére is még mindig nem eléggé történelmi és realista álláspont!/" Az említett szemléleti attitűdök közül a felszabadulás óta nem csak a nyilvánvalóan emberellenesektől tagadtatott meg hivatalos támogatás vagy legalábbis türelem, hanem a fürdővízzel együtt ki lett öntve a gyerek is. Ezért mind a nemzeti tudat okos ápolása, mind pedig a nacionalizmussal vagy a sovinizmussal kokettálás téren minálunk még kiaknázatlan lehetőségek vannak. Elvégre még a legutóbbi időkből is az óvato's és mostanáig nem alaptalan logyezgetése ismeretes a nemzeti büszkeségnek, miszerint: "mi vagyunk a legmagasabb életszínvonalal és demokratizáltsággal rendelkező szocialista ország, s ezt nagymértékben segíti az, hogy szigorúan betartjuk nemzetközi kötelezettségeinket," Populárisabb megfogalmazásban: "másutt mindenütt rosszabb mint nálunk, mert mi óvatos duhajok vagyunk". Ennek az újfajta indifferenzizmusnak már nem a második világháborúban, hanem az 56-os események során felmerült törekvések reaktivizálódásától való félelem áll a háttérben. Ez az aggodalom azonban részben akár be is igazolódhat, ha a nemzeti kérdésekkel való foglalkozásnak más, konjunkturális-taktikai céloknak alárendelten engednek teret. Ugyanakkor ott, ahol a nemzeti tudatban évszázadokon át felgyűlt Augiász-istállónyi szemét és a szőnyeg alá lett söpörve, a kitakarítás kampányszerű megkezdése diszfunkcionális eredménnyel járhat.

Megismétlődhet az eddigi helyzet, csak fordítva; most a gyerek visszaszerzése fölötti buzgólkodásban visszaömlhet a szennyes fürdővíz: a sovinizmus is. Ez pedig más mozgásteret nem találván, újra a nemzetközi realitásokat semmibevevő irracionális indulatok felé hajíthat, mert minálunk idegennek tekinthető etnikum - a tudomány és a kormányzat által nemzetiségként nem recipiált cigányságtól és zsidóságtól eltekintve - alig van, eltérően szomszédainktól, ahol a nemzeti kisebbségek ellenségesítő nyilvánítása feszültség-levezető szelepként rendelkezésre áll. A határainkon túli magyarok tragédiájára való megoldáskeresés lehetőségei is, sajnos, behatároltak, mivel az egyetlen elképzelhető opció: a kérdés nemzetközi fórumokon való felvetése eddig a fórumok impotenciája miatt értelmetlen, most pedig amikor - más okokból - lenne értelme, akkor legalábbis nem látszik aktuálisnak. Ennek egyetlen, bizonyos sikerrel kecsegtető eredménye ui. az lehet, hogy a Magyarország által megvádolt - egyébként is baráti! - országokat gazdaságilag támogató tőkés kormányok megszigorítanak a segítségadás feltételeit, az ilyesmi érdekében való lobbyszás azonban elképzelhetetlen akkor, amikor éppen most vannak folyamatban a Varsói Szerződés tagállamai ellen hasonló intézkedések. Márpedig a külföldi magyarok sorsának pusztá fájlalása nem elég, előbb-utóbb felkelteződik a reális kiutkeresés ingere is. A vádaknak közvetlenül a felelősökhöz címzése azonban kivédhetlenné teszi az irredentizmus vádját, hiszen - és ezt, ha ilyen nagy horderejű dologról van szó, végig kell gondolni! - nagyhatalmi támogatás hiányában /ez az a tény, amelynek tömegméretekben való felismerése szembefordíthat a világpolitikai realitásokkal/ és az érintettek heves reagálása mellett valóban nem lehet realizálni olyan óhajokat, melyeknek szuverenitásunk alá nem tartozó területeken kellene teljesedésbe menniük. E feltételezés abszurditása viszont olyannyira nyilvánvaló, hogy több szót nem is érdeme rá vesztegetni. Ez azonban azt is jelenti egyúttal, hogy a magyar kormányzat értelmes cselekvésre vonatkozó lehetőségei szinte a nullával egyenlőek, s ha netán mégis valamilyen lépést tenne ezügyben, az belpolitikai használatra, a közvélemény megnyerése céljából történne, ezért vele szemben ilyen értelemben bármilyen elvárással lenni felesleges. Bármilyen megalapozatlan aktivitás csak a testvéreinkkel szembeni még súlyosabb retorziókhöz vezethetne, mi pedig ennek csak tehetetlen szemlélői lehetnénk.

Itt jogosan vetődik fel a kérdés: az inéti fejtegetések - Antonius gyászbeszédének stílusában - azt kívánják talán sugallni, hogy mivel az égető miértekre és a gyanokra mégsem adható érdemi válasz, csempésszük vissza a hátsó ajtón a bűnös közömbösséget, miután előzőleg látványosan kirúgtuk a főkapun? Szó sincs róla. Egyszerűen csak azt kell belátnunk, hogy nem jó helyen kerestük a rejtvény kulcsát, és

látunk, hogy a kiutkereséshez csak az adhat iránytűt, ha nemzeti lét komplexumát nem sterilen önmagában, hanem egy döntően fontos aspektus: a demokrácia figyelemvételével közelítjük meg. Ugyanezért feleslegesek és károsak a szomszéd népekkel szemben a történelem során általunk és általuk egymás és mások ellen elkövetett bűnök patikamérlegre tévése és az ennek alapján pro vagy contra történő "igazságtevés" is. Egyrészt, mert a kollektív bűnössé vagy bűnösebbé nyilvánításra a nemzeti problematikával kapcsolatos fogalmak közül legalább a legalapvetőbbek tisztázása adhatna csak menlevelet, persze, ez sem adhat, hiszen itt az alapvet, közösségi emberi jogokról van szó, melyek bűnöst és büntetlent még akkor is egyaránt megilletnének, ha e megkülönböztetésnek lenne értelme. A "definíciós szótár" /kisenciklopédia/ még kimunkálásra vár, mivel uralkodó ideológiánknak, a marxizmusnak még a klasszikusai is inkább az osztályalapú társadalomszerveződés kategóriális alapjait igyekeztek megállapítani, a nemzeti kérdéssel csak az általuk lényegesebbnek tartott dolgoknak alárendelten, politikai megfontolásból foglalkoztak. Azt azonban lezögezhetjük: amíg Kelet-Európa népeinek demokráciája fogyatékos, addig a különböző, ún. igazi nemzeti érdekekre történő hivatkozások csakugy, mint az internacionalizmus posztulációi / a hidépitóstól a Duna-völgyi együttműködésig / pusztán légvárak maradnak. Az etnikai problémáknak csak az enyhítésére is csupán a demokrácia adhat lehetőséget, amely a "többség dönt" elve mellett bármilyen alapon közösséggé szerveződött kisebbség kollektív védelmét is ismeri.

Balogh Iván

T O L L H E G Y

- Reflexiók -

/részlet/

Az elismerésnek azért nincs objektív mércéje, mert ha lenne, akkor csak az arra érdemesek részesülnének benne.

Erős sziklára épít, aki az emberi gyávaságra épít.

A foltos szemében a fehér is tarka.

Ne adjatok hatalmat annak, aki két kézzel kap utána!

Vannak, akik közvéleménynek igyekeznek feltüntetni azt, amit a maguk nevében nem mernek állítani.

A leskelődőnek a vak is gyanús.

Csak az olvas el névtelen levelet, aki maga is megírta volna.

A rosszmájúság nem emberismeret, de gyakran önvallomás.

Gyakran a jellemét támadják annak, akinek a tehetségét irigylik.

A goromba emberek nagyon is érzékenyek, ha róluk van szó.

A gyávaságot tapintatnak feltüntetni arcátlanság.

A gyomorhajos szemében az egészséges étvágy kicsapongás.

Mindig nagyobbnak látják annak a hibáit, akinek az érdemeit elmulasztották megjutalmazni.

Az irigység akaratlan elismerés.

A kisebbségi érzés nem ismer tréfát.

Pénzért mindenre kapható - talán még jóra is.

/me/

GENERÁCIÓ - FELEMÁS SZEMLELETTTEL

/glossza helyett - bevezető/

Az embernek tudnia kell, hogy mihez tartsa magát.

Tavalyelőtt megjelent egy könyv, a címe: Társadalmunk normái középiskolások tudatában, írta Szabenyi Péterné, és országosan reprezentatív felméréseket ismertet, értékel értékel a hetvenes évek gimnazistáinak értékválasztásáról. Az egyik feladat abból állt, hogy egy 60 magatartási szabályt tartalmazó listán kellett megjelölni a tanulóknak a tíz, általuk legfontosabbnak tartott normát. A választható normák egy csoportját a felmérés vezetője úgy minősítette, hogy azok "szocialistának semmiképpen sem nevezhetőek". Na, gondoltam, most kiderül, hogy mit kell elítélni. Kiderült. Mulhatatlanul szükségesnek látszik minden gondolkodásra vetemedő ember példás megbüntetése, ugyanis az egyik "szocialistának nem nevezhető" norma így hangzik: "Ne végy készpénznek semmilyen igazságot!"

Glosszatéma.

Igazságtalanság lenne, hogyha pusztán ennek alapján áthoznánk az egész nagyszabású és rengeteg tanulságot hozó vállalkozást, noha a fenti "elszólást" jellemzőnek tartom. Annál is inkább igazságtalanság lenne, mert sokféle adattal adhat segítséget a "magaslati" - de a mindennapi életünkhöz szorosan hozzátartozó - kérdések megválaszolásához: milyen értékek és milyen normák ivódtak belénk? meghatározható-e az arculata annak a generációnak, amelynek a világra való rálátása együtt kezdődött a század utolsó negyedével?

/egy felemás társadalomkép ürügyén/

Egy nemzedékről mindig csak utólag derül ki, hogy létezett. Viszont egyetlen generáció sem várhat egy majdani időszakra, ami - esetleg - élesebben, határozottabban húzza meg a mostani elképzelések és törekvések kontúrjait. Önvizsgálat kellene? A bölcsészek, leendő tanárok /hagyományos/ felelősségéhez a mindig megújuló önfelmérés szellemi önvizsgálatot is hozzátartozónak érzem, amely nem öncélú, hiszen egyrészt egy generáció külsérelmi nyomai és szervi elváltozásai közvetve a társadalomról adnak láttelepet, másrészt csak ez a "kettős láttelep" teremthet viszonyítási alapot a mindenkori önértékeléshez.

A továbbiakban néhányszor hivatkozni fogok a fent említett könyv adataira, de előbb egy másik felmérés megállapításaira emlékeztetnék. Nagy port kavart fel a Mozgó Világ egyik tavalyi számában Fordított optika címmel megjelent írás gimnazisták nemzettudatáról, amely arra a következtetésre jut, hogy "a mi fiataljaink történelmi és nemzettudata sivár, és semmilyen akarati energiát nem hordoz", az ifjúság "csak a láthatáron túli dolgokat értékeli teljességükben, a saját földrajzi térségükben levőket, a saját népük sorsát, jövőjét meghatározókat nem érzékeli, azért felelősséget nem érez", s ebből következően saját népét nem is becsüli eléggé. Ugyanakkor a Szabenyiné-féle felméréssorozatból az derül ki, hogy a gimnazisták /azaz akkori énünk/ számára a hazafiság, hazaszeretetet kiemelkedően elismert, élő értéket jelent, egy sorba került a becsületességgel, az egymás iránti tisztelettel, igazsággal. Felemás állapot ez: a hazaszeretetet egy még jelenlévő, de már bensőleg kiüresedett normává vált, elszakadtak a hozzá kapcsolódó mindennapi, gyakorlati összekötő szálak.

Ez a kiüresedés nemcsak a régi reflexektől való félelemből, az elméleti tisztázatlanságból/a nemzeti helye a szocializmusban/, vagy a határon túli magyarság helyzetét nyilvánosan - nem bolygató "csöndösségből" eredeztethető /furcsa változás: a dogmatikus büntetőtanúsztató "jobb, ha hallgatunk!"-ot később felváltotta egy rezignált tehetetlen "jobb, ha hallgatunk"/, hanem abból is, hogy különféle okok miatt nem kapcsolódhat össze következetesen a köztudatban a nemzeti, nemzetiségi a demokratizmus-sal. Egyrészt elmarad a más országokban élő magyarság helyzetének megértése és megér-

tetése, ez az elhallgatás a fiatalok tulnyomó többsége számára pótolhatatlan kultu-
ravesztést, csonkult történelmi tudatot, sőt, paradox módon, - egyeseknél - sovinsz-
ta "fogékonyságot" eredményez. Másrészt elmarad két társadalmi érvényű érték idősze-
rű összekapcsolása, egy demokratikus alapú /és nem kampány-jellegű/ "nemzeti vállal-
kozás" /Csoóri/ tudatosítása.

Szemléleti formálódásunkat szerintem alapvetően határozza meg az /s ez megkülön-
bötteset minket az előző generációktól/, hogy az érdekek, érdekviszonyok kezdődő "re-
habilitálásával" együtt nőttünk fel. Decentralizálás, érdekeltség, önállóság, piac-
orientáltság; másodlagos gazdaság, vállalkozások - egykor erőnek fogalmának szá-
nítottak. Ez a rehabilitálás már a mi gimnazista értéktudatunkban is nagyon erőtel-
jesen tükröződött, hiszen a legfontosabb normák közt felöltük meg az egyéni érde-
nek és a kisebb és nagyobb közösség érdekeinek az összeegyeztetését. Azonban ez a
norma éppugy egy levegőben lógó követelményt jelent a szánunkra, mint a hazafiság,
hazaszeretet, már csak azért is, mert nem társulnak mellé olyan tolerancia- értékek,
mint pl. /hogy a felmérés során megfogalmazottak közül enlitsek néhányat/ a bizalom,
a saját vélemény nyílt hangoztatása vagy a tárgyilagosság. /Bár az adatok elemzésé-
ben laikus vagyok, mégis nagyon jellemzőnek tartom, hogy az egyik feladat során -
amelyben a 12 legfontosabb normájuk önálló megfogalmazását kérték a tanulóktól -
772 gimnazista írta azt a szabályt, hogy "Légy igazságos!", és csupán egyetlenegy
azt, hogy "Légy tárgyilagos!". A hiányzó tolerancia-értékek /az életkori sajátos-
ságokat beleszámítva/ is azt jelzik, hogy az érdekkifejeződés és érdekösszehangolás
még /?/ nem vált mindennapi gyakorlati követelménnyé. Különösen bennünk nem, holott
mi érezzük, mi fogjuk legjobban érezni a hiányt. Ebben ~~nemcsak~~ annak lehet szerepe,
hogy a minket felnevelő generáció egy élő, nyílt közéletbe ~~vetett~~ hitében erősen "meg-
viselt", valamilyen módon idegzetében hordja az ötvenes évek traumáját, de pl. annak
is, hogy /főleg a középiskolai oktatás "jóvoltából"/ a társadalom jelenkori változás
nem ágyazódnak bele egy valós történelemképbe. A felszabadulás utáni korszakról kb.
a következő "kép" élt bennünk: 45-48 - "fénytaniilag" csak hozzávetőlegesen elemzett
időszak; 48-56 - a felragyogás majd az elsötétülés időszaka; 56-... - egyenletesen
magas fényerejű időszak.

Tévedés azt hinni, hogy /leszűkítve:/ a középiskolai történelemoktatás megbocsát-
ható "hiányosságairól" van szó. Egyrészt, mert ez jelentőségében messze túlnő azon,
hogy pusztán a történelmi ismeretek házagosságáról beszéljünk; másrészt, mert ez csu-
pán szimptomája a társadalom mostani állapotának és nem csak mostani bizonytalan azo-
nosságtudatának.

A kérdés hordereje azért haladja túl a szaktantárgyi kereteket, mert egy ilyen
oktatás / a szó büntetőjogi árnyalatát is belejátszva/ "elsőrendűen" segíti elő azt,
hogy a "társadalom tagjai nem tudnak kialakítani valamilyen egységes és tartós ké-
pet magának a társadalmi rendszernek az identitásáról", ezáltal is lehetetlenné téve
egy "olyan társadalmi azonosságtudat kialakulását, illetve megszilárdulását, amelyben
természetes és egymást erősítő, egymásba olvadó módon kapcsolódhatnak össze mult a
jelenlennel, nemzeti identitás a nevezzük talán így: állampolgári identitással" /Han-
kiss Ágnes/.

Generációnk szellemi alakulására - véleményem szerint - nagyon erősen rányomta
a bélyegét a társadalomnak az a felemes, "féloldalas" állapota, amely miatt jelenleg
különböző dolgok tűnnek magától értetődőeknek. Míg a gazdaságon belül többé-kevésbé
magától értetődő az érdekluralizmus léte, addig a szervezeti, ideológiai, kulturá-
lis stb. szférában meg az magától értetődő, hogy az érdekkifejeződés és az érdekér-
vényesítés maradéktalanul becsatornázható a jelenlegi szerveződéskébe, viszonyokba
/szervezetek, fórumok, döntési eljárások stb. /.

A gazdaságban másfél évtizede, néha visszafogásokkal is lassított,
de azért világosan kerajzolódó folyamat sajnos teljesen érintetlenül hagyta a nekünk
közvetített társadalomképet, nem utolsósorban azért is, mert ennek kidolgozása csak
a kezdet kezdetén tart. Ebben az általam ismert egyik legátgondoltabb jelenkori pub-
likált kísérlet Bihari Mihály tanulmánya volt/Társadalmi Szemle, 1980. 2. sz./,

amely pl. kimutatja, hogy "a társadalmi érdek nem a priori, eleve adott, 'csak felismerendő', hanem a politikai akaratok mozgása révén állandóan újrafogalmazott érdekekből egységesült politikai érdektartalom". Gondolatmenetéből, amely alulról fölépülő tehát különböző szinteken nyilvánvalóan plurális érdekszerkezetű tényből kiindulva állapít meg politikai követelményeket, két hosszabb részt idéznek:

"Az érdekviszonyok hatása megszüntethetetlen a társadalomban, ezért ahhoz, hogy politikailag hatékonyan befolyásolni, a kívánatos irányba alakítani lehessen őket, elengedhetetlen követelmény a gazdasági viszonyok keretében keletkező és a társadalom konkrét egyénei és csoportjai által hordozott érdektörékvések és érdektagoltságok felszínrehozatala, képviselői fórumok keretében való nyílt megfogalmazódása, ütköztetése és szelektálása és ennek révén rangsorolása". A garanciákkal kapcsolatban a következőket írja: "A politikai szervezetek és intézmények keretében nyíltan megfogalmazódó érdektörékvéseknek a társadalom nyilvánossága előtt kell pontosan megfogalmazódnuk, és a politikai ellenőrzés biztosítása mellett kell kialakulniuk köztük - a társadalom alapvető politikai céljainak keretein belül - az érdekszerkezetnek, az érdekszelektációnak. Az érdektörékvések döntési tartalomná válása így módon társadalmilag is politikailag nyilvánosan lezajló és ellenőrizhető folyamat tá válik, amelyben a döntésekért való felelősségi viszonyok is átláthatóvá és érthetővé válnak."

A tizenéves korunk végére kialakult képünk a mai társadalomról egy itt-ott felszakadt zsákhöz hasonlít, amelyből ismeretlen tárgyak éles szegleteként látszik ki, hol az elsorvadó nemzettudat, hol a "csöves-jelenség", hol az alkohol-, öngyilkossági, válási statisztika, hol meg a fiatalok disszidáló "kedve" stb. Ez a zsák annyiban zsák, ez a bolénk táplált egynemű szemlélet annyiban egynemű, amilyen egyneműnek a társadalom politikai berendezkedése szeretné láttatni magát. Még ha ez a zsák most nem is annyira az ideológiai szuperlatívuszok /imperatívuszok?/, hanem inkább a viszonylagos anyagi jólét erősnek mondott szövetéből készült és készül a számunkra - azért a "zsákszerűség" sajnálatos maradandósága komoly figyelmet érdemel.

Igaza van Csoórinak, amikor - amellett, hogy elismeri a sokat áhitott anyagi biztonság megteremtésének értékét - szót emel a nemzet és a gazdasági sikerek kizárólagos azonosítása ellen. De ez az azonosító gondolkodás nem csak gyakorlatiasága miatt lehangelő. Lehangelő azért is, mert burkoltan cinikus; mivel hallgatóságon más szocialista országok gazdasági és politikai nehézségeire sanditva látja magasabb polcon magát; és lehangelő azért is, mert értékszemlélete ellentmondásos: értékes számára az okozat, de érték nélküli az ok, értékes számára az ország gazdasági helyzete, de értéktudatának szinte alig válnak részévé a sikert lehetővé tevő politikai normák: az érdekluralitást komolyan figyelembevevő és részben megalapozó politikai gyakorlat normái.

Ha a felelősségről mindezekkel kapcsolatban szót ejtünk - tőlünk is függ, hogy ez a zsák megtalálja-e bennünk a foltját...

/néhány szó magunkról: a differenciálatlan szkepszis/

Az ország különböző részeiből idekerült emberek számára a kar közös dolgaiban való részvétel elé főleg gyakorlati akadályok gürdülnek. Mindenki felfokozott várakozással és bizonyos fokig "tisztá lappal" tekint az itteni öt év elé. Ugyanakkor egy idő után úgy találja, hogy nem rendelkezik kellő képességgel és "hozzáértéssel" a közös dolgokban való részvételhez: az önálló véleményalkotásra késztető belső igény, a saját érdeke létjogosultságának tudata, a demokratikus játékszabályok sora nem ivódhatott bele szemléletébe, magatartásába; az egyetem egy atomizálódott és átláthatatlan közegnek tűnik fel előtte, amiben a csoporttársig sem találja meg az utat; nincs vagy alig van híre arról, hogy miben lehet szava és miben nem, mik az éppen döntésre váró kérdések; nem tudja, hogy egyáltalában vannak-e kérdések -

mindéből talán kiderült, hogy a közéletbe/??/ való bekapcsolódás előtti gyakorlati akadályokat távolról sem tartom lebecsülendőnek, és főleg nem azzal elintézhetőnek, hogy azok csupán egy szisztéma működészavaraiból fakadnak.

Azonban a gyakorlati akadályok mégis különböznek az elviaktól. Ezen belül is egy olyan szemléletről szeretnék a továbbiakban beszélni, amely ténylegesen átértelmező kiábrándító tapasztalatok nélkül tartja elvileg feleslegesnek a közös dolgokban való részvételt.

Egy reális társadalomkép hiányában /ami, persze, a "cselekvőképesség" csak egyik hiányzó feltétele/ a korrupciónak, karrierizmusnak, hübérruri gesztusoknak stb. és a kollektívizmus /belénknevelt/ eszméjének mindennapi szembesülései egy mindenre átfogó, differenciálatlan és társadalmilag akaratlanná tevő szkepszist alakítanak ki jónéhányunkban. Aszkepszis elveszíti eredeti hivatását, hogyha differenciálatlanná válik, mert már nem teszi fel a kérdést, hogy mi az oka ezeknek a jelenségeknek, magatartásoknak, nem teszi fel akérdést, hogy kinek, minek milyen érdeke függ dik ehhez. A társadalomhoz a politikához egy teljesen külsődleges, lényegében elutasító viszony alakul ki, amely azonban csak meglehetősen ködös általánosságban tudja, hogy mit utasít el. /M. szerint különbséget kell tenni a "hallomásos" érvek és a "pofáncsapós" érvek okozta kiábrándulás között.../

Páraox módon éppen a differenciálatlan tagadással a legvalószínűbb a fennálló viszonyokba való "szigatbetagozódás", ti. mivelsem a gyilkoló átokfutás, sem a bűnös reméteség nem tűnik szívdörítő életprogramnak, ezért a végül elfogadott, és saját szemlélettel szükségképpen linadokvált életforma magát a szemléleti bázist teszi egyre inkább zárójelbe, azaz, azt a belső határozottságot, amely a megalkuvághajlandóságnak magatartással. Nem beszélve arról, hogy bármiféle felsőbbiség-számára is val veszélytelenebbek a békés undorodók a - nyilván szellemileg ill. "szkepszisile visszamaradt - békétlen protestálókna. Tudatosan, inem tudatosan, de kiálátul az "sem"-szemlélet, a cselekvésképtelenség egyik belső "megnagyirázása": elmondom, de ugysen hallgatják meg; meghallgatják, de ugysen tesznek semmit; tesznek valamit, de a változás ugysen tartós stb. - végülis a megszólalás elmarad.

Ennek a differenciálatlan szkepszisnek az elemei nagyon sok egyetemistában élnek, s ez megalapoz bennük egy furcsa ellentmondást: a valójában korlátozott lehetőségeket /alulminősítik a ténylegeshez képest, s ennek következtében rejtve marad előttük a lehetőségek korlátozottságának - gyakran kiábrándító - valódi jellege és mértéke. Visszautalva a "féloldalasságra" és a hiányzó társadalomképre, teljesen igaza van Hankiss Ágnesnek, amikor a következőket írja: "A társadalmi azonosulásnak...nem csupán egy kompromittált ideológia, de az ideológiáját rejtő gyakorlat sem kedvez - ki alakíthat egy olyan helyzetet, amelyben a társadalommal való azonosulás még olyan mértékben sem játszódik le, olyan mértékben sem alakul ki a mi-tudat, mint amennyi nek megvolna a reális alapja." /Valóság, '81. 9. sz./

/egy lezáratlanságot remélő lezárás/

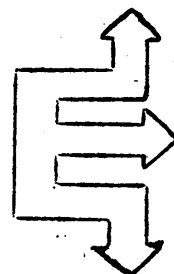
Nehéz érveket találni arra, hogy miért van szükség a gondolkodásmódunkat, szemléletünket föltárho egyéni és közös "élveboncolásra", hogy miért kell próbának állítvetni eszményeinket vagy "eszményi" eszménytelenségünket. Pilinszky írja azt, hogy "a valódiból semni, majd a semminél is gonoszabb mintha lett, a hiánynál is gyötrőbb mintha, aminek még elvesztésével és elpusztításával se juthatunk vissza a bizonyosságba és a jelenlétbe".

A visszajutáshoz nincs közvetlen út.

Hévizi Ottó

MILYEN IS SZEGEDEN AZ EGYETEM!?
/egy első éves bölcsész szemével/

"Egyedül voltam én sokáig.
Majd eljöttek hozzám sokan.
Magad vagy, mondták: bár velük
voltam volna én boldogan."

Mielőtt bármit is írnék arról, milyennek látom a szegedi egyetemi életet, milyen reflexióim vannak egy félév után, valamit előre kell bocsátanom: az 1980-81-es tanévet Debrecenben töltöttem /a KLTE biológia-földrajz szakán tanultam egy évig; 1981 júniusában kérvényeztem, hogy a JATE magyar-történelem szakán folytathassam tanulmányaimat/ így tehát elkerülhetetlen számomra az összehasonlítás és talán kis sé elfogult is leszek.

A mérlegelés során a serpenyő bizony-bizony nem Szeged és a szegedi egyetemisták javára billen! A város nyújtotta szórakozási, művelődési lehetőségekről talán jobb nem is beszélni, olyan siralmas a helyzet ezen a téren. A felsőoktatási intézmények klubjai, önmagukban nem képesek az itt élő több ezer egyetemista és főiskolás igényeit kielégíteni - gondolom ezt mindenki beláthatja.

Itt van rögtön egy probléma /s ez talán nem csak nekem okoz gondot/: a klubok csaknem kizárólag gondosan elkészített "előmelegített konzerv-programokat" tárnak az egyetemisták elé, amit mér csak el kell fogyasztani. Kevés a szakcsoporthoz, évfolyanokhoz megmozgató rendezvény, ahol igazi közösségek alakulhatnának ki, ahol jobban megismerhetnénk egymást és cselekvő részesei lehetnénk a programoknak, nemcsak passzív fogyasztók. Persze mindezen mi magunk változtathatnánk leginkább - nem egyéni filizofálgatással, hanem együttesen, tettekkel!

Sok mandenben egyetértek Angyal László vitaindító cikkével/1981/8./, aki többek között az egymás iránti érdektelenségről, a másokhoz való közeledés hiányáról ír, - s akit már a félév során illetett volna megismernem /annál is inkább, mert ha jól tudom bölcsészkaron nincs tultengés fiukból/, de hát sajnos kevés embert ismerek a felsőbb évesek közül, s talán ez nemcsak az én hibám...Visszagondolva a debreceni egyetemre, ott az élet sokkal pezsgőbb és lüktetőbb volt: egymást váltogató szaktettek, szaktettek, kollégiumi napokra emlékszen; zsibvásárral egybekötött majálisra, az egyetemista "életformát", tanárokat parodizáló műsorokra, vidám vetélkedőkre. - S mindazt "kibirizta" a Kossuth Egyetem impozáns, tekintélytisztelő parancsoló épülete! Lehet, hogy sokak "komolytalanságnak" tartják ezeket a dolgokat, én viszont jól éreztem magam Debrecenben, noha olyasmint kellett tanulnom, ami nem érdekelt igazán!

A debreceni egyetemen teljesen magától értetődő hagyomány, hogy a másodévesek közösen segítik az elsőévesek beilleszkedését, figyelemmel kísérik az életüket, lehetőséget biztosítanak kölcsönös ismeretségszerzésre, s ezen keresztül a többi főiskolai elsőéves megismerésére is. Hasonló jelenséggel a szegedi egyetemen /legalábbis a bölcsészeknél/ sajnos nem találkoztam. Kemény, keserű valóság, hogy nem ismerjük egymást, és úgy tűnik, nem is nagyon akarjuk ismerni - így aztán nem csoda, ha a kezdeti ambíciók fásultsággá változnak.

Kétségtelen, hogy a KLTE egy területre lokalizált egyetemi negyed - vagy egyetemi campus-jellege sok előnnyel jár, de szűklátókörűség volna csak e tényezők hiányára fogni a szegedi egyetemi élet hullámvölgybe kerülését. Azt hiszem, a TTK-n a közösségi élet terén sokkal jobb a helyzet, mint a bölcsészkaron, mintha több idejük volna egymásra még a magasabb heti óraszám mellett is. Néha olyan érzésem támad, hogy körülöttem minden bölcsész azt vallja: a közéleti-közösségi tevékenység nem jelenthet örömet, kibontakozást az egyén számára, mindenki oldja meg a saját problémáit.

Nem rendjén való, hogy a folyosókon vadidegenként megyünk el egymás mellett, nap mint nap; tenni kéne valamit ez ellen! Ha ti is így érzitek, próbáljuk meg közösen, mert csak úgy lehet. Jó lenne, ha a jövő elsősei már éreznék, hogy a másod- vagy harmadéves szaktársaik segítik, patronálják őket, és már talán az ősz folyamán megismernék bennünket, nem pedig a második félévben, valamely véletlen folytán, vagy mondjuk egy tavaszi tanulmányi kiránduláson!

Simon Aladár

HORRIBILE DICTU

kollégiumban eltöltött majd 4 év - úgy érezzük - feljogosít bennünket arra, hogy rövid számvetést csináljunk. Hiszen a szemünk láttára zajlott le az a folyamat, mely során a kollégiumba érkező elsőévesek bátortalan masszájából mikroközösségek alakultak ki - ezeket nevezhetjük "kis alkotó közösségek"-nek -, s eredményeink feljogosítanak bennünket arra, hogy tulzás nélkül beszélhessünk épülő, magasabb szintű közösségekről.

Persze, amit itt egy mondattal leírtunk, az a vérrögökkel terhes uton pillanatra megpihenő vándor visszatekintése, s csak az idáig eljutó kollégista ismeri ezen ut minden hullámvölgyét.

A következőkben a kollégiumi közösség szervezésének egyik - de koránt sem egyedül lehetséges - módozatát szeretnénk bemutatni.

Adjuk át magunkat az emlékezésnek; lássuk, hogyan kezdődött! Kezdetben vala a massa. Ezen alaktalan pépen a katonaság már elvégezte az első simitásokat, így például a nemtetszésünk kinyilvánítására használatos szókincsünk - igaz, hogy szegényke - annál egységesebb volt. Biztató kezdet a közösséggé válás folyamatában! Fél év áldozatos munkájával sikerült elérni, hogy az egész szoba egyszerre kívánt "Jó étvágyat" az étkezését megkezdőnek, s egyszerre mondta az A2 vírus által leigázott tüsszenyűnek, hogy "Egészségedre!" Persze mindez nem ment simán! Voltak olyan "elhajlók", akik a fenti közösségi ritus olkerülésére - érezvén, hogy prűszkölnünk kell -, a léccére menekültek, sőt, sikerült lelepleznünk egy "sötétben bujkálót", aki - a "Jó étvágyat!" - csatakiáltást megelőzendő - a szekrényben majázolta pótvacsoráját. Ezekkel, a közösségi munka értékét, az együttes cselekvés szépségét felismerni képtelenségekkel szemben a meggyőzés, a "saját, jól feljogott érdekei" - re hivatkozás eszközeit alkalmaztuk, s nem az elriasztást, a kiközösítést. Ugyanakkor közösségi életünk tartalmasabbá tétele érdekében új és új formáit dolgoztuk ki az egyének közötti "társas érintkezésnek".

Jól megfigyelve egymás testi, lelki, szellemi és egyéb fogyatékoságait, állandó elzók sorát dolgoztuk ki, egyénekre lebontva. De nehogy azt higgye valaki, hogy ez valami utszéli szitkozódáshoz vezetett! Célunk éppen az volt, hogy ezen jelzőknek a lével együtt való állandó szerepeltetése révén gazdáját hibái kijavítására ösztönljűk. A dolog természetéből kifolyóan ez legnehezebben a testi hibák terén ment. Ezen áldozatos munka közben a megrögzött kihuzók - akiket persze legérzeékenyebb pontjukon ért az építő szándéku kritika-, kihullottak, s defenzívába /albérletbe/ vonultak. A fentebb leírtak után mindnyájan éreztük, hogy "valami lóg a levegőben". Valóban! Az alapjait sikeresen lerakó "kis közösség" szakadék szélén állott, de ellenfeleink rosszmájú aknamunkája ellenőre sikeresen végrehajtották a minőség elengedhetetlen salto vitálóját.

Elérkeztünk a fejlett közösség építéséhez.

A továbbladáshoz szükségesnek éreztük "kis közösségünk" létezésének, munkázkodásának elméleti megalapozását.

Elfogadott jelszavunk: "Csalánba nem üt a ménkö!"

Özös célunk, hogy az egyetemi évek provizóriumát a lehető legkényelmesebben vészeltük át, nem hagyva, hogy kialakult személyiségünket a legkülönfélébb háfások új, veszélyes utakra tereljék. "Járt utat a járatlanért el ne hagyj!" jelszavunk alapján veszélyesnek ítéljük, a kollégium és az egyetem közti jól kitaposott országutról való - akárcsak ideiglenes - letérést is. Mementóként áll előttünk egyik barátunk ismerős esete, aki a kollégium előtt tévedésből rossz buszra felszállva, csak hosszú bizonygás után tudott visszatérni kis közösségünkbe.

Behirdettük a békés egymás mellett élést - amely azonban nem korlátlan pacifizmus, mint azt az elhajlók elleni harcunk mutatta. Ennek érdekében egymás megszólítása: "Barátom!" Máig sem értjük, hogy tudtuk ilyen szépen kitalálni!

Ő tevékenységi területünk mégis a tanulmányi munka. Társainkkal való törődésünk szűz példája, hogy az olvasgatótól mindig megkérdezzük, hogy a kezében levő mű kötelező -

olvasmány, vagy sem /persze ugyis tudjuk, hogy az/. Ebben nem ismerünk tréfát azóta, hogy egyik ostoba vicc áldozatává lett barátunk beadványa szigorlatra a Fűles évkönyvét.

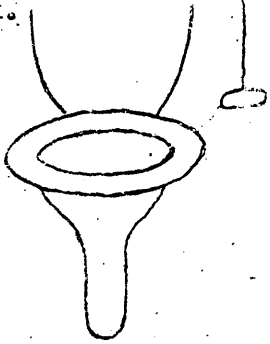
S van-e kellemesebb annál, mint unalmas téli éjszakában egymás indexét lapozgatni, pontos kimutatást vezetve az illető eredményegyeiről. Ezt persze egyesek hiu irigységnek, ostoba vetélkedésnek próbálják bélyegíteni. Ugy gondoljuk, teljesen fölényes az ilyen nevetséges rágalmak cáfolata. Ugyanakkor valljuk, hogy a megfeszített tanulás mellett szükség van néha kikapcsolódásra. Az aktív pihenésnek remek, az izmokat és az értelmet egyaránt megdolgoztató formája például a papirgalacsinnal és kávéskanálakkal való pajkos dobálózás. Először mosollyal szemléljük sorsüldözött albérletes évfolyamtársainkat, akik a közösségbe tartozás miatt támadt kiányerzetüket a mozi, színház, klub ópiumával próbálják levezetni.

Rövid számvetésünk végén kötelességünknek érezzük egy, az albérlet mellett, s a kollégium ellen elhangzó kacajra fakasztó "Érv" cáfolatát. Eszerint az albérlet fő előnye az egyén szabadság, mobilitása, többfelé tájékozódása, míg a kollégistának viselkednie kell a több ember együttélésével - állítólag - szükségszerűen együttjáró körülkodásokat, sőt ujabban a kollégisták begubózásáról /sic!/ beszélnek.

Azt gondoljuk, fenti egész írásművünk ékeesszóló cáfolata ennek. De ha ez sem elég, úgy ki kell lépnem a fejedelemi többes használatából, hogy egy személyes - mondhatnám intim - példával mérjek utolsó csapást az ellenérvek százfejű hidrájára:

Kis közösségünk tulnyomó többsége - a hely közelsége miatt - az első emeleti WC-t használja, én azonban a magasföldszintit - ugyanis bevallom balkezes vagyok, s ott balkéz felől lóg a vércélanc -, s társaim ebben semmi kivéttnivalót nem találnak.

Kérdem, mi ez, ha nem a legteljesebb szabadság, mobilitás, az ujjat megismerni vágyó ember sokféle tájékozódása?!

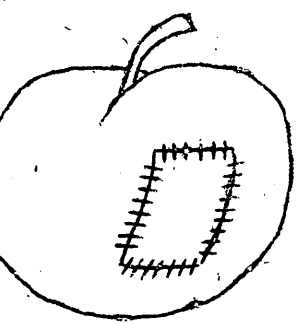

Huszár Endre

AZ ALMA NEM ESİK MESSZE A PÁJÁTÓL, AVAGY
OTT VAN A NYUL, AMOL A PÁRKA, AVAGY A
VAGY - VAGY RIPIORT VAGYLACOSSÁGA

/Kisérteti riport; Minden részben, részben minden/

Mottó: "Mi itt most nagyon fontosdolgokról fogunk beszélgetni"
Tusko Hopkinsz

Bekezdés: Mivel itt ma mindenki tudja, hogy körülötte mi történik, és nagyon jól tudja azt is, hogy mindebből egyszer mi fog kislúgni, /málytfülűk az előbbi mondatot a következővel is behelyettesíthetik - meggyőződés és tetszés szerint - hogy ; Mivel itt ma senki sem tudja, hogy körülötte mi történik, és egyáltalán nem tudja azt sem, hogy ebből az egészből egyszer mi fog majd kislúgni, /hát én a Gondolatjel nevében megkérdeztem két barátomat, Optimistát /O/ és Pessimistát /P/ olvtársat /behelyettesíthető: urat/ hogy amennyiben válaszolni merészelnék feltett kérdéseimre, annyit azt csófosan megbánják /Beh. nem bánják meg csufosan/.

Tárgyalás: /majd a bíróságon/
1. kérdés: Szerintetek mire lehet itt ma válaszolni, ha?
O. Mire eljön a tavasz.
P. Mire megvénülünk.

2. /Hát én ezzel a válasszal nem megyek semmire, mit szól ehhez majd Forróvizi kártyás, a főszerkesztő, ha ezt a választ megmutatom neki. Inkább provokálok tovább. Mi a véleményetek fíjjug, mi az, amiről itt ma beszélni lehet és mi az, amiről itt beszélni lehet-NE?

O. A véleménynyilvánítási és egyéb ált. emberi szabadságjogok értelmében a polgár arról beszél, amiről akar, úgy se lesz semmi baja...

P. Mamma az a divat, hogy amiről véleményünk van, arról inkább nem beszélünk, amiről meg beszélünk, arról meg mások véleményét mondjuk, nem a magunkét.

3. Hát e' mán valami. Most még azt mondjátok meg, ha meritek, nekünk olvasóknak. hogy mi a véleményetek a demokrációról?

O. A demokrácia az nem más, mint.../itt elromlott a magnetofon, így bárki fantáziája szerint azt gondol ide, amit akar. Ez osztán sajtószabadság, mi?/

P. A demokrácia olyan, mint a pisai ferdetorony. Az ember hirtelenjében nem tudja, hogy jobbra vagy balra fog eldőlni?

4. E mán döfi, ez jó válasz vót. No akkor, hogy minden benne legyen a reportba, akkor még aszongyátok meg, de őszintén /vagy inkább csak úgy sejtetőleg/, hogy mi végre vagyunk ezen a világon?

O. Elvégre.

P. A Végre.

5. No végre. Ez egy kerek válasz vót. Kíváncsi vagyok, erre majd mit szólnak a ...-sek/ide a demokrácia jegyében újra csak mindenki azt gondol, amit akar/. Hát akkor még azt mondjátok nekem ide a markomba, hogy elvégre, mi végre van a Mondolatjel?

O.P. Erre csak akkor válaszolunk, ha kikapcsolod a megnyetofont.

Nehogy még balhé legyen a dologból.

En: Rendben fiuk, ne mondjátok, hogy olyan vagyok, hogy nem kapcsolom ki. /Ugy teszek, mintha kikapcsolnék mindent, pedig egy turót, csak megerősítettem a felvevőt./ No, akkor kezdhettek!

O. Én nem tudom, mi végre van. Ezt csak azok tudják, akik megengették. Ha mán egyszer van, akkor mán maradjon is meg. Ennek ez a rendje.

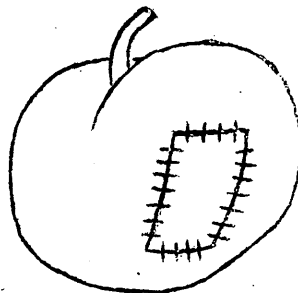
P. Szerintem avvégre van, hogy legyen mit beszűntetni, vagy inkább megunni.

7. Hát ez nagyon érdekes, szerintetek ezt mindet le fogja közleni a Mondolatjel?

O. Remélem, nem.

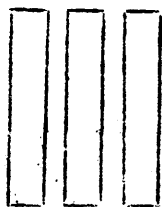
P. Attól félek, hogy igen.

Befejezés; Hogy milyen lesz, az majd elválna a vizsgaidőszakban.

MI

CSIP-CSUP ÜGYEK

STB □ □ □

És azután rögtön másnap megkezdődött a félév. Minden felhajtás nélkül, csak úgy egyszerűen, s mi teljes elszántsággal belevetettük magunkat a... Az azazhogy állj! Várjunk csak azzal a bevetéssel! Akadt néhány szégyelnivalóan pitiáner probléma, pl.: fogalmunk sem volt, hogy egyes termeket hol ne keressünk, hogy a fedőnevek mögött kik, esetleg mik lapulnak, hogy olyan tényleg nevetséges dolog, mint menza hol intézendő stb, stb. De gondoltam a "nagyok" úgy völték, ahogy ők rájöttek ilyen mellékes dolgokra, úgy majd mi is kiokoskodjuk. Ha meg nem, ám vessünk magunkra. Igaz kedvesen fogadtak bennünket. Mármint az előadók.

Érdeklődtek fedhetetlen multunk és kiszámított jövőnk után, egyszóval beszélgettek velünk. Az első információkat tőlük szereztük be legálisan, a többit illegálisan. Magunktól. Igaz volt gólyatábor. A kiadott program: rázódjatok össze! Hát kénytelen

voltunk, jobbat ugyse tehettünk. Csak azt nem értem, miért kellett ehhez annyit szervezni? Feltűnt ugyan egy-két elszántabb hallgató, gyorsan elhadarta, hogy mindenben a segítségünkre lesz, azzal elviharzott mielőtt minden tévedést kizáróan eldönthettük volna, fiu avagy leány? Közben mi folyamatosan, tervszerűen rázódtunk össze és lázasan lestük kívül hoz a jószerecsse egy csoportba. Hál istennek ez az alig 5-6 órás beiratkozáson nem derült ki, gondolom azért, hogy nagyobb legyen a meglepetés. A beiratkozás bizonyára azért volt ilyen maratoni, nehogy valami panasza merüljön föl az ügyintézésrel kapcsolatban. Különbö is rémizgalmas volt: a tanrend felolvasásából állott változatos hangnemekkel. Végül is ki kellett valahogy a délelőttiöt tölteni, nem igaz?

Aztán már tényleg elkezdődött a félév.

Ugy tekintettek bennünket, mint teljesen felvilágosított, tökéletesen eligazított hallgatókat, miközben - magunk között legyen mondva - még a magukat jól álcázó csoportvezetők kilétét sem tudtuk felfedni, noha ugyancsak ádáz módon próbáltuk egymásra rásütni a tisztséget. Még jó, hogy akad tanszékvezető, aki kihuzza a csoportot a pácából. Elvégre az az ő dolga, vagy kié? A beiratkozás óráit nem lehet ilyen csip-csup ügyekre tartogatni jól kinéznénk! Szemfüles kollégisták még csak-csak kikémlítették a "titkokat", de a nagyszámu albérletes naponta pironkodott totális tájékozatlansága miatt. Ugy kell neki, hada tudja meg mi az élet!

Amikor már sikerült a termeket és az előadókat azonosítanunk, úgy éreztük sinen vagyunk. Ne is mondjan, közben megedződünk annyira, hogy az un. közhasznu munkán felvetődő holmi hiányosságokat már föl sem vettük. Ezek a bizonyos hiányosságok egyébként is olyan változatosak, variálhatóan merültek föl, amennyire csak legszebb álmainkban.

Pl.: 1. Van vödör, de nincs traktor.

2. Van traktor, de nincs kős.

3. Van kős, de elfogyott a szőlő./!//

Nem tévedés kérem, elfogyott. A tsz munkások felelősségrevonása nem járt eredményrel. Még ki is kérték maguknak. Hogyne, majd pont ők szedték volna le, hát hol élünk mi?! És egyébként is minek vagyunk annyian?/!//

A negyedik variáció afféle saját találmány. Lényege: minden van, csak én nem, mond ha szilárd lelki egyensulllyal meg akarom uszni a "munkát", akkor jobb, ha "pihenek egy nagyot. Egy pillanat: nem vagyok munkamániás. Csak éppen az bosszant, hogy 2-ig elmegy a nap, igenis elmegy, mert az nem munka, amit csinálunk - pardon - csinálók. Pedig ugyanugy hajtok, mint a többiek. Dehát hagyjunk valamit a TTK-soknak is, nehogy morogjanak! Ugye elég a munkából a munkáról ennyi is?

Befejezván a termelőmunkát újabb meglepetést tartogatott nekünk az élet. Ez pedig a KISZ maga. Észre se vettük máris egy kész, takaros kis alapszervezet voltunk. Előregyártva. Így aztán nem is kellett töprengeni, kit vegyünk be- bocsánat, föl. Mindenki bent volt és kész. De tényleg, minek is bohóckodtunk volna amolyan választgatásokkal. Még elrontottuk volna az egészséget. Így is mire fölocsudtunk, már meg is szüntünk. Persze minden akaron, nem akarom vélemény nélkül, elvégre ez ugye sé a mi dolgunk. Most éppen a szervezetalenség ősi állapotában tengünk, s nem mondhatnám, hogy érzek valami különbséget. Most aztán valóban mondhatja bárki, hogy ha ába, ennek ugyse tetszik semmi, mert ez ilyen ellenzéki, mi több reakciós stb. stb. A szelidebbek talán csöndesen elmosolyodnak, s biztosak benne: előbb utóbb ez az izgága is megnyugszik, addig is ne idegesítsük vele magunkat, kerüljük amennyire csak lehet. Meg ugyebár kritizálni, azt bezzeg tudnak, de tenni valamit...

Arról már nem is szólva, hogy csupa mellőkes apróságot vonultatok itt föl, ahelyett egy tisztességes félévi mérleget irtam volna, na meg az eredményeket, amiket elértünk. Vagy majdnem elértünk.

Utólag tényleg beismerem, pimasz dolog volt tőlem ilyen jelentéktelenségekre terelni a szót, elvégre nem ettől dől össze a világ, s különben is minek bajlódjunk ilyen idétlenségekkel, hát nincs elég bajunk? Így van már régóta, miért ne maradhatna így még vagy 20 évig? Csak... valahogy mégis így rendben. Éppen ezért elhatároztuk, a következő eresztés fölött gyámkodunk, illetve megpróbáljuk őket egy s másra felkészíteni. Hogy nem tudjuk mire mire vállalkozunk? No, az lehet. De ha mégcsak nem is próbálkozunk, szinte biztos:

a következő elsős véleményét már nem sietünk ide kitenni.

STB ☐ ☐ ☐

Juhász Erzsébet
I. évfolyam

" DE NYELVI FEJLŐDÉSÜKHÖZ MEGKERESHETIK A LEHETŐSÉGEKET..."

Tárgya: Nyelvi részképzés V. éveseknek az NDK-ban.

Helye: Greifswald /"Európa egyetlen faluja, ahol egyetlen van."/

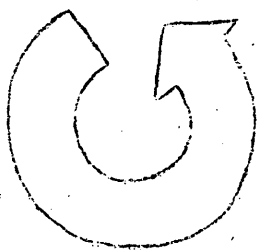
Geschichte von Greifswald 1980.

Órarend: beszédgyakorlat	heti 8 óra	kötelező
az NDK irodalma	heti 2 óra	kötelező
országismeret	heti 2 óra	kötelező
fonetika	heti 1 óra	kötelező
az NSZK, Svájc		
Ausztria irodalma	heti 1 óra	fakultatív

Oktatók: a nyelvi lektorátusról

Beszélgetés Dr. Csurik Károllyal

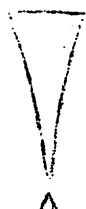
- A részképzés lényegéről, jelentőségéről szeretnék megkérdezni tanár ur véleményét. Csak nyelvi céljai vannak-e a részképzésnek?

- Ugy gondolom én is, hogy ebből a kérdésből kell kiindulnunk. Sokan tagadják, hogy a fél éves részképzésnek csak nyelvi céljai lennének. Mindenesetre tény, hogy elsődleges cél a nyelv minél alaposabb elsajátítása. Márcsak azért is, mert az egyetemen eltöltött 10 félévből 1 félévet érint. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a nyelvi foglalkozásokat megfelelően kiegészítve nem lehetne más irányú eredményeket is elérni. Pl. nyelvészeti, irodalomtudományi, stilisztikai, stb. studiumokat lehetne végezni, olyanokat, melyek elsősorban az NDK kutatási eredményeihez kapcsolódnak.

Tehát ideálisan az lenne a cél, hogy nyelvileg is, szakmailag is olyan dolgokat tanuljanak a részképzősök, amit itthon nem lehet, amihez a német anyanyelvű ország adta lehetőségek, az ottani kutatási eredmények szükségesegek.

- Kinek a hatáskörébe tartozik a részképzés ügye? A tanszéknek vannak-e ismeretei arról, milyen szakmai munka folyik kint?

- Bizonyos, de minimális ismeretei vannak a tanszéknek. A Művelődési Minisztérium hatáskörébe tartozik a részképzés ügye. Az NDK minisztériumának is, a magyar minisztériumnak is magvannak a saját elképzelései. Az információcsatorna a kettő között eddig nem nagy hatékonysággal működött. Nagy részben eltért a két egyetem tananyaga, az évfolyamok tanterveit sem tudták egyeztetni. Korábban pl. kint is tanulniuk kellett a magyar diákoknak az itthon már átvett marxista tárgyakat. Az átfedések kiküszöbölésére utalták át

A részképzősöket az ottani lektorátus hatáskörébe, ez a tény viszont egyértelműen azt mutatja, hogy elsősorban nyelvi képzést akarnak megvalósítani.

- Hogy ítéli meg az V. éves részképzést?

- Szerintem a jelenlegi feltételek, körülmények között minimális értelme van. Az alapvető probléma, hogy nincsenek követelmények az V. évben. Az itthon maradtak idejét is a tanítás köti le, az egyetemen csak a másik tárgyból vannak órák. Az V. évesek elvileg- nyelvileg és szakmailag is - olyan szinten állnak, hogy sokat profitálhatnának a félév alatt. Ennek egyik feltétele lenne, hogy az itthoni tanszékünk is felkészítve, határozott feladatokkal küldené ki a hallgatókat. A feladatok az érdeklődés, az itthon végzett munka szerint személyre szabottak lehetnének. Ehhez a tanszék adna ajánlólevelet; ez biztosíthatná, hogy a hallgató az NDK bármely egyetemén az ott folyó kutatási munkába bekapcsolódhasson, egyes kutatókkal, szaktanárokkal konzultálhasson. Különösen magas szintű pl. az NDK nyelvészei, vagy stiluskérdésekkel csak kint, az anyanyelvi országban lehetne igazán eredményesen foglalkozni. Ha a diákok előkészítettek, elvárhatunk tőlük valamit. Vizsgaszatárérésük után számonkérhetjük a végzett munkát.

De amíg nincs mozgási lehetőség, amíg adminisztratív uton döntenek a kik-hova kérdésről, addig a hallgató nem tud kapcsolódni ahhoz a munkához, amit itthon végzett, mert nem oda kerül, ahol a legeredményesebben tudna dolgozni, a legtöbbet tudna profitálni.

Sajnos azért nem kerülhetnek magyarok mondjuk Lipcsébe, mert ott van a Herder-Institut, ahol a külföldről, főleg az arab országokból jött hallgatójelöltek nyelvi alapképzése folyik.

Nagyobb rugalmassággal azonban elérhető lenne, hogy Greifswaldból is eljusson a hallgató egy-két hetes konzultációra- a témájának legmegfelelőbb szakemberhez. Amennyiben az V. év csak üdülés, valamivel jobbnak tartom az első éves, két éve bevezetett formát. Van egy nagy előnye: amikor visszajönnek, számon lehet kérni tőlük a végzett munkát. A legnagyobb problémát az jelenti, hogy nem tisztázott a féléves eredmények után, ki maradhat bent az egyetemen. Az első félévben mindenkinek meg kell részképzésre, ezt a magyar állam fizeti. Véleményem szerint túl korai investálás ez a hallgatóba. Bárhogy végez is kint, itthon nagyon megköti a tanszék kezét az a tény, hogy az állam kifizette rá a félévet. / Nehéz "kibuktatni" még a legalkalmatlanabbakat is. /

Másrészt korai az I. év a nyelvi felkészültséget illetően is. Rövid idejű kintlét csak akkor hasznos, ha biztos grammatikai és szókincsbeli alappal rendelkeznek, amit kint lehet fejleszteni. Ennek hiányában csak pótszer az első éves forma is, mert jórészt azt végzik el, ami még itthon is elvégezhető lenne.

A jelenlegi másodévesek- ők voltak kint először I. évesként- meglepően jól beszélnek. Mivel elsőben nem tanítottam őket, nem tudom, milyen nyelvi tudással mentek ki. A mostani eredményüket viszont kivételnek érzem.

- Greifswaldban az a vélemény, hogy a harmadik év lenne a részképzés legoptimálisabb időpontja.

- Ezt a lehetőséget a minisztériumok elvetették. Az indokokat nem ismerem. Problémát jelentene - mint elsőben - a másik szak elvégzése: lemaradnak, kiesnek a félév alatt. Tehát a szakok szempontjából sincs rendezve a részképzés. Nincs megoldás, ha Greifswaldban történelmet, magyart, oroszot tanulnak a diákok.

- Ismertek az NDK adottságai. Mi mulik a diákokon? Főleg a III. és IV. évesek érdekében kérdezem, ők még V. évesként mennék ki.

- Lehetőségeik korlátozottak. Viszont annak tudatában, hogy szakmailag nem sokat kaphatnak, be kell látni: nyelvi fejlődésükhöz megkereshetik a lehetőségeket. Ezt minimális programként el lehet érni. Ezen túl el kellene érni, hogy ne becsüljük alá a félévet. Nem mindenkinek adatik meg ennyi ideig a kinttartózkodás.

Ennek érdekében fontos lenne, hogy a minisztériumok mielőbb megegyezzenek a következő kérdésekben:

- a magyar hallgatók hozzájussanak olyan tudományos anyagokhoz, amelyekhez itthon engedélyek nélkül is megvan a lehetőségük;

- nagyobb mobilitás a kinti egyetemek között / pl. az említett konzultációk /;
- olyan feltételek biztosítása, amelyek mellett kint is otthon érezheti magát az ember.

Köszönjük a beszélgetést!

KERESTÜK A LEHETŐSÉGEKET

Kerestük a lehetőségeket a beszélgetésre.

Beszédgyakorlat órákon: kezdetben ifjúságpolitikai kérdésekről, egyetemista létünkéről, az FDJ és a KISZ jelenlegi helyzetéről, ezek összehasonlításáról beszélgettünk, sőt vitáztunk. Ezek a dolgok mindenkit érdekeltek, volt véleményünk, ezt ki is akartuk fejteni. Így gyorsan megszűntek a nyelvi gátlásaink. Hamarosan problémamentesebb témák következtek: hogyan kell gulyáslevest főzni, képregények, az atomerőmű építése Greifswaldban, stb., sztereotip témák, melyekkel itthon első év óta foglalkoztunk. Megszűnt a beszédkénszerünk. A másik lehetőséget a harmad-éves német szobatársak adták. Mindenkinél volt belőle kettő. Idővel rájöttünk, hogy nincsenek közös témáink /néhány kivételtől eltekintve/. Oka?: Különböző életkor, életmód, felfogás. A bájátársalgások elől viszont menekültünk.

Először a könyvtárba... Szakdolgozatunkhoz nyugati szakirodalomra is szükségünk lett volna. Az olvasótermi páncélszekrények azonban csak engedélyekre, nyílnak. Egy NDK-kiadású könyv kölcsönzése is órákat vesz igénybe.

Azután a városba... /Nem véletlen, hogy sokan unalmas üdülésnek érezhették a félétet: /

A kisvárosi színház Programja 1981. szept.- dec.

- Weber: A bűvös vadász /vigopera/
- A spessarti vendégfogadó /zenés vigjáték/
- Prokofjev: Péter és a farkas
- Maxie Wahder: Jó reggelt... /monológ asszonyi sorsokról/
- H. Kant: Aula /az előadás ötször elmaradt/
- Arisztophanész: Lysistrata

A két mozi programja:

- S.O.S. Concorde
- Pekoli torony
- Szabadlában Velencében /Belmondó/

A csendőrtalálkozása földöntúli lényekkel /Louis de Funes/

...

- A szovjet filmhét filmhét filmjei

...

- XX. század

- Mephisto

A számunkra szervezett programok:

Beszélgettünk az egyetem párttitkárával.

Kirándulások: séta Greifswaldban

séta az állatkertben

séta -20°C-ban Rostockban, Stralsundban, Ravensbrückben

Az egyetem jubileumi ünnepe:

- szolidaritási nagygyűlés
- zártkörű rendezvények a külföldi delegációknak
- író-olvasó találkozó H. Kanttal /elmaradt/
- Mensatreff - "Az ünnepi hét csúcspontja" /Unsere Universität c. egyetemi lap/ - három disco egy épületben

Nemzeti estek /jemeni, finn, magyar - műsor+disco/

Hétvégi programok: péntek - disco

szombat - disco

vasárnap - klubest /zenahallgatás + ivás/

Vizsgák a félév végén: NDK-irodalom vagy országismeret /választható/

Az utolsó beszédgyakorlat óra tárgya: testrészek, betegségek

Február 1-én kezdődött itthon a következő félév.

Új anyag: NDK-irodalom és országismeret között.

Beszédgyakorlatból első témánk: testrészek, betegségek.

Segítettek: Pápa Zsuzsanna

Roznár József

Beszélgetés Dr. Hansel Istvánnal

- Tanár ur tavaly félévet töltött kint az NDK-ban az I. évesekkel. Mik a tapasztalatai az I. éves kinttartózkodással kapcsolatban?

- Már 1975-ben felmerültek ellenérvek az V. éves részkepzés ellen. A következő években viták folytak arról, melyik évfolyamra tegyék. A legnagyobb probléma - a másik szak elvégzésével kapcsolatban - akkor még nem ugrott ki olyan élesen, mint most. Korábban III. félévben néhány hallgató 10 hónapot töltött kint, de ez nem érintett mindenkit. /Nem is vált be./

Az idegennyelvi-reform bevezetésével - a magyar félév kezdeményezésére - az I. év II. félévében állapotunk meg. Jena fogadja a pestieket, Greifswald a szegedieket és a debrecenieket.

Az NDK félév kezdetben nagyon hangoztatta, hogy az elsősök nem elég gé előkészítettek nyelvilag. Az első csoporttal végzett munka alapján azonban visszaszavonták fenntartásaikat; meg voltak elégedve az elsősök nyelvi fejlődésével, tanulmányi fegyelemmel, s a német hallgatókkal összehasonlítva a magyar diákok talános műveltségével is.

Ezek alapján teljes energiával hajlandók az együttműködésre. Közösén készülnek az anyagok, jegyzetek. A Morfológia már elkészült, a mondattanra még várni kell. Viszonylag kevés anyag van a beszédgyakorlatokhoz. Ugy néz ki, sikerül elérnünk, hogy Greifswaldban mindenki töle telhetően igyekezzen kielégíteni a magyarok által állított igényeket. A heti 23 órát 13 anyanyelvi tanár tartja, s a lektorátus tagjai mellett bekapcsolódnak a Germanisztika Tanszék oktatói is. Köztük Prof. Dr. sc. phil. Wolfgang Spiewok, a Germanistik, Kunst- und Musikwissenschaft Szekció direktora. Ő Szintaxis előadásokat tartott, s emellett szemináriumokon gyakorlatokat végeztek. A tananyagban szerepelt még nyelvtörténet, bevezetés az irodalom tudományba, fonetika, országismeret, NDK- irodalom. A beszédgyakorlatokat 3 csoportra osztva a lektorátus oktatói tartották.

A félév során kint járt a 3 német tanszék vezetője, s tájékoztak az eredmények, problémák felől. A magyar szakos szegedieknek konzultációt tartott Greifswaldban Dr. Mikola Tibor és Dr. Ötvös Péter.

A másik szak problémáinak megoldásához remélhetőleg hozzájárul majd a magyar reform. Ehhez egyelőre nem tudunk hozzászólni.

Az I. éves forma eredményei közé tartozik, hogy a hallgatók beszédgátlásai nagyrészt feloldódtak, ez itthon is érezhető. Nyelvi hibáikat még idejében korrigálni lehetett, mert nem kövesedtek meg úgy, mint az V. éveseké.

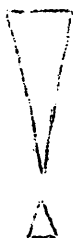
Mint kísérettanárnak, sikerült szoros kapcsolatot kialakítani a hallgatókkal. Itthon nincs alkalom ilyenfajta emberközelségre. Kicsit problémás volt a német és magyar hallgatók közti jó kontaktus normalizálása. Az életfelfogásbeli különbségeket nehéz áthidalni, pedig nyelvi szempontból jónak látszik az együttélés.

... hogy ... készít ... Pl. ... Spiewok

Ami a továbbiakat illeti; nyilvánvalóvá vált: az I. félévet úgy kell itthon kialakítani, hogy az előkészítse a kinti félévet, s az ottani szisztéma még effektívebb lehessen. Pl. előadásokon bevezetem azt a terminológiát, amivel Spiewok dolgozik.

A magyar félnek sokat kell tennie annak érdekében, hogy az ő pozitív hozzáállását és a többiek lendületét is megőrizhessük.

Köszönjük a beszélgetést.

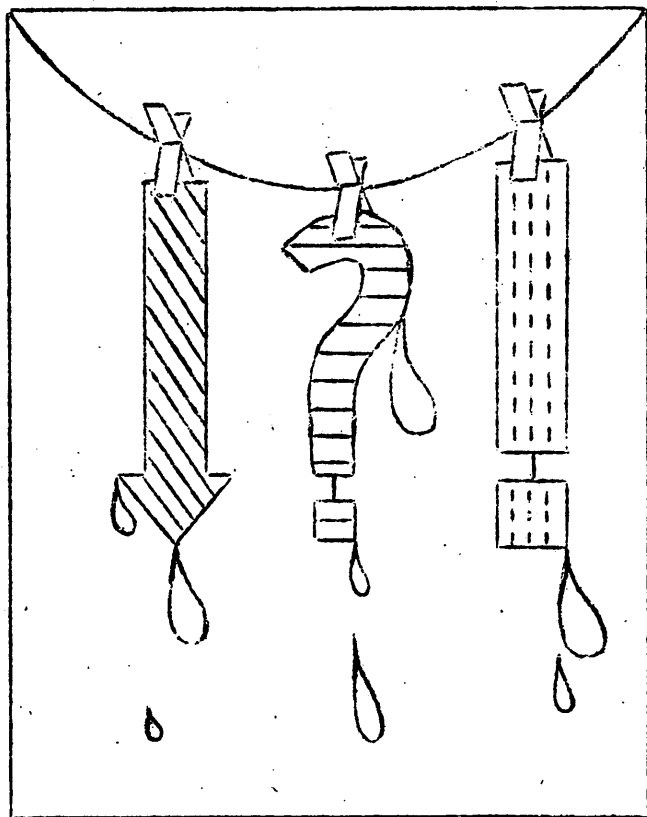
Időközben /1982. febr. 18./ a Német Tanszék tanszéki értekezletet tartott a másodévesekkel. Napirenden voltak a féléves tapasztalatok, a hazatérés utáni átállás.

A diákok javaslatai: - Greifswaldban házikönyvtár kialakítása, ahol a másik szakhoz is található anyagok,
- szótárkészlet bővítése; a német-magyar szótárok mellett legyenek magyar-német szótárok is,
- a kinti fordítási gyakorlatok helyett a nyelvtan gyakorlására lenne szükség,

Hazatérés után a Német Tanszék engedményeket tett a másik szak javára. -Az előírt 14. órából 10-re csökkent. a német órák száma. Ennek hiányát érzik a másodévesek, úgy vélik, az anyanyelvi környezet után itthon esett a színvonal, az aktív szókincsük kezd passzívvá válni. Ugyanakkor itthon is tanulják a kint már elvégzett országismeret tárgyat. Ők egyértelműen pozitívnak értékelik a kint töltött félévet.

Reméljük az V. éveseknek is alkalmuk nyílik arra, hogy beszéljenek tapasztalataikról.

Hesz Mariann

Készítette a "—" alapszervezet

/titkár: Hévízi Ottó/

Kiadja: a JATE Bölcs.Tud.Kar

dékanja, Dr.Serfőző Lajos

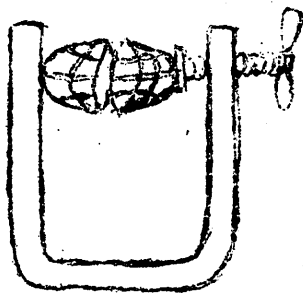
Soksz.eng. Sényei Róbertné

BESZÉLGETÉS AZ UNESCO ALAPSZERVEZET NÉHÁNY TAGJÁVAL

Az előző tanévben alakult meg az UNESCO alapszervezet, annak a belső kari mozgásnak a hatására, amely az elmúlt év tavaszán indult meg a kar KISZ-életében. A hallgatói küldöttgyűlés után lehetőség nyílt arra, hogy a nem vagy kevésbé működő alapszervezeteink ujraszerveződjenek. A tagságot ne egy szervezeti forma kösse össze, hanem maguk választhassák meg helyüket és alapszervezetük profilját. A most következő beszélgetéssel arra szeretnénk választ kapni, hogy mit sikerült ennek az újonnan alakult alapszervezetnek megvalósítani a "reform" során.

Jelen vannak: KM, az UNESCO alapszervezet titkára, KT; KN; VB lányok és egy fiú, FZ

Milyen lehetőséget láttatok a küldöttgyűlés után? Honnan való az ötlet? Együtt voltatok-e már korábban is, vagy úgy jöttetek össze?

KM: Ez egy közös válasz lesz. Elsős körunktől többen is tagjai vagyunk az egyetem UNESCO-klubjának, aminek érdekessége, hogy ma már nincs kimondottan tagsága.

KT: Az ötlet tulajdonképpen nekem jutott eszembe, mert már régóta szemmel tudtam kísérni a klub munkáját és nehézségeit; vagyis a szervezési kihívásoknak magam is részese voltam. Így aztán úgy gondoltuk, hogy UNESCO név alatt létrehozzuk ezt az alapszervezetet, amely a klub munkáját támogatná.

Ha jól értem, akkor valahol a klub és az alapszervezet összemosódik, de nem ugyanaz.

KM: Pontosan. Az UNESCO alapszervezet csak elnevezés, a klub nem szűkül le az alapszervezetre. A régi alapszervezetünk felbomlott, amikor erre lehetőség nyílt. Többen elmentek más alapszervezetekhez. 18-an lettünk, és mindannyian nyelvszakosok. Így az ötletet mintha "ránk szabták" volna. Jöttek is hozzánk, így vagyunk most 34-en; orosz, angol és német szakosok.

KT: A klub tagsága is akkor ötödéves volt nagyrészt. Lényegében azt is újra kellett teremteni.

És milyen tervekkel indultatok?

KM: Célunk nem tér el lényegében a klub céljától. Kettős feladatnak nevezhetnénk: egyrészt kapcsolatot teremteni a magyar és a külföldi egyetemi hallgatók között, másrészt az itt tanuló külföldi diákoknak is lehetőséget biztosítani a találkozás ismerkedésre. Közös programokat szervezünk számukra, amely főleg ismeretterjesztő jellegű, és segítünk a nemzetiestek megrendezésében is.

KT: Vannak kimondottan alapszervezeti programunk is. Szervező munka, politikai vitákör, ilyen új dologgal is próbálkozunk. Szeptemberben kaptunk egy címlistát, amely külföldi UNESCO iskolák címeit tartalmazza. Gondoltuk, felvehetnénk a kapcsolatot néhányval. Ez nyelviileg sem lenne akadály, sőt az egyéni fevelzés még hasznos is lenne számunkra. A világ bármely részéről felvehetnénk így a kapcsolatot, akár Bangladesssel, Chilével, Pakisztánnal is, a környező országokat nem is említem.

KN: Megismerőnk a világot, a világ megismertet.

Irtatok is már valahova?

KT: Egy finn szervezetnek tavaly. Válasz az még nincs, és különben is a címetek még csak most kaptuk. Erről még nem tudunk bővebbet mondani. Beválik-e? Majd meglátjuk.

Hallottam néhány előadásotokról, és láttam egy-két programplakátotokat is. Beszéltek erről is? Mindenkinek van egyéni feladata is, vagy csak néhányotoké a szervezési munka?

KN: Az elején voltunk még; elutaztunk Debrecenbe egy kirándulásra. Találkoztunk tani UNESCO-sokkal. Azóta is számos meghívót küldenek, de eljutnunk nem olyan egyszerű.

KT: Programjainkat 3 karra hirdetjük. A TTK-n és a jogi karon is van 2-3 szervező összekötő, de a főszervezés a miénk a BTK-n. A 3 kar elkészít együtt egy éves programot és utána készítjük el mi az alapszervezetét.

Aztán van, ami sikerül, van ami nem. Például Pestről vártuk az előző évben egy palesztin "csoportot", de végül is nem sikerült a találkozó.

KN: Az elmúlt évben programjainkon főleg utibeszámolók voltak, de azért mindig is jellegű, az előadó személye mindenképpen befolyásolta; orvos, biológus vagy más valaki volt. Így Etiópiáról, Tanzániáról és Libiáról hallotunk átlátható beszámolókat. Ilyenkor az alapszervezetű a szervező munka. Értsd: plakát, teremrendezés, vet. hallgatóság szervezése... minden. Van konkrét, kézzel fogható munka, de ki az, aki tolong érte. Így valóban csak néhányan vagyunk, a többi jó, ha eljön.

KM: Az előbb említettük "kudarckunkat a palesztinokkal; hát őket a nyáron Palesztin Nemzetközi vitatáborban ismertük meg. Tavaly nyáron néhányan részt vettek az egyetemről külföldi nemzetközi vitatáborokban. Őket hívtuk meg egy klubestre. Az NSZK-ban is volt egy BTK-s fiú az Antifasiszta Nemzetközi táborban. Őt is próbáltuk meghívni, de ez elől kitért. Angliában ilyen jellegű táborban tőlünk is voltak. Így ötlet megint adott volt. Utólag mondhatom, hogy talán a legjobban sikerült programunk.

KT: A finn egyeteméről két Turkut járt magyar biológus beszélt nekünk.

KM: Vitakör keretében 1956-ról beszélgettünk Miheller Magdolnával. A beszélgetés inkább a helyi viszonyokra terelődött, hogy mi játszódott le tényleg itt Szegeden. Mennyire KISZ-munka, amit csináltak? Ezek közül mit tartotok igazán KISZ jellegű programnak?

KM: Nem tudom mit értesz KISZ-munkán.

KT: Végül is programjaink megmozgatják az embereket és bizonyos értelemben közmű is, néhányunknak kevés, aki valóban ingerenciát érez.

RN: A többi jó, ha eljön, részt vesz a programokon, nemhogy a szervezésben, rohamgálásban, plakátolásban stb.

FZS: Ugyan már! KISZ-munka az, amit annak tartanak, és mi ezt tartjuk annak. Csináljuk. Aztán vagy eljönnek, vagy nem; na és akkor...?

Ezek után azért megkérdezném: közösségnek tartjátok-e magatokat? sikerült-e azzal szerveződni?

KM: Megvolt a régi alapszervezetből egy mag.

FZS: Öreg Makarónknak mégis igaza lenne? /...és van a nocsár?/

KM: A régi alapszervezetet ki rakta össze...; nem mi döntöttük el. Megindult a társasági mozgolódás, volt aki elment, nem érezték jól magukat, mi sem ragaszkodtunk annyira hozzájuk. Jöttek is hozzáink. Próbálunk közösen dolgozni.

KN: Én nem hiszem, hogy azt a közösségi formát, amit a középiskolában kialakítottunk, 18-20-on túl is megvalósítható lenne. Más formákkal kísérletezünk, de a közösség jelleme inkább.

FZS: Primér közösségek létesítése lehetetlen szerintem, és ha ez így van, akkor egyéniségek kifejlődését ne gátoljuk már!

KT: Nem kell erőltetni ezt a szerveződést. Elsődleges szerintem, hogy minél több ott legyenek a programokon. Érdekelje őket amit csinálunk. Klassz lenne, ha minél többen jönnének ötletekkel.

A kari vezetőséggel van-e közvetlen kapcsolatok?

KM: Addig volt, míg szobatárs volt az egyik.

KT: Másrészt, mivel az UNESCO-klubot támogatjuk, így alapszervezetünk profilját kintve inkább összegyűjtömi. Közvetlen kapcsolatban tehát főleg az egyetemi UNESCO feladatokkal vagyunk.

Mennyire vagytok tájékozottak a kar életéről? Tudtok-e más alapszervezetről, tartok-e velük kapcsolatot?

FZS: Tájékozottak? Amennyire a kari tanács tag tájékoztat minket, az is kevés információ.

KT: Kapcsolataink más alapszervezetekkel főleg személyes jellegűek, egyben persze újabb információs forrást is jelentenek. Így a Faliújság alapszervezet, a Gondolat-jel. No és a FEB-bel is, jóformán mindenki levelez az alapszervezetünkkel.

FZS: A Gondolat-jellel, szerintem az a baj, hogy csupán egyes emberek megnyilatkozása, akik normatív programokkal állnak elő. Persze a gyakorlatot befolyásolni kéhez. Végül is nem fejtegetem, csak annyit, hogy tökéletesen egyetértek Czapi Gyula legutóbbi írásával.

KT: Mi van az ösztöndíjjal? Mindenféle híresztelések kaptak szárnyra. Jó lenne, ha a Gondolat-jel ezzel is foglalkozna.

A "reform után" milyennek ítélték most a KISZ-életet most a karon?

KM: A belső mozgás sok lehetőséget, változást hozott.

FZS: Reformnak tartani ezt még túlzás!

KT: Nincs érdeklődés még ezek után sem. Óriási szervező munkába kerül még összehozunk egy programot. Kevesen veszik komolyan, mert "minek". Olyan mintha nekem tennének szivességet. Így aztán, hogy egy előadás milyen lesz, megvan-e minden szükséges feltétele /vetítő, no és közönség kellő számban/ az mindig az utolsó pillanatban dől el. Addig kész dűli.

VB: Nem annyira közös ügy, mint azt a programjaink mutatják.

Mennyire politikusak a programjaitok? Igény-e ez?

FZS: Az alapszervezet a politikus.

KM: Azért az előadások, egy-egy beszámoló nem csak X. ország természetrajzát mondja el. Szó esik a politikai rendszerekről is, persze ez inkább az előadótól függ. Próbálunk kérdezni is.

Gondolom, sok mindent már előre is terveztek. Például?

KM: Terveink vannak, de hogy meg is valósul...? Kapcsolatot tartunk fenn az Öreg Otthonával. Egy irodalmi-összeállítással készülünk meglátogatni őket. A SZOTE-sokkal szeretnénk közös programokat. Most a közeljövőben egy londoni MTI tudósítót várunk.

KT: Jó lenne, ha az egyéni levelezés is bejönné.

KM: Függetlenül van egy irodalmi-estünk Boldizsár Ivánnal. Az időpont körül va problémánk. Persze ezen kívül a hagyományos programok is mennek: a nemzeti estek. Legközelebb a németre és a latin amerika-estre kerül sor. Tudod igekszünk inkább keveset tervezni, de az legyen is meg.

Köszönöm a beszélgetést.

Készítette: Tóth Margit

TÁJÉKOZÓDÁS!

TÁJÉKOZÓDÁS!

Vendégünk volt Liska Tibor

A JATE Klubban február 27-én zsufolásig megtelt teremben az est szívélyes házigazdája a következő szavakkal mutatta be az "előadót": "Szeretettel köszöntöm Liska Tibort, aki a kisvállalkozásokról fog előadást tartani."

Liska Tibor a szocialista vállalkozási eszme prófétája és apostola összeráncolta homlokát és bizonyára arra gondolt, hogy "Érti-e, és értheti-e egyáltalán társadalmunk ezt a már kezdettől is ellentmondásos újat, amely a mai megvalósult, létező szocializmus méhéből születte, s egyelőre csak szülőapparátusát terhessé dagasztva fejlődik. Hogyan érthetné, ha még a nagy szaktudósoknak sem magától értetődő, hogy a személyes társadalmi tulajdon ellentéte az állami és magántulajdon. Az egyik oldalon a személyes társadalmi tulajdon, csak társadalmi jussként és licittel szerezhető, a másik oldalon pedig együtt büzik minden magán-, állami-, csoport-, hivatali vagy egyéb tulajdonosi kiváltság."

De mi ez az önellentmondó kategória, személyes társadalmi tulajdon? Liska Tibor vállalkozás koncepciójának központi kategóriája. Szerinte a társadalmi tulajdon az, hogy azt senki/így az állam illetve ennek nevében egy bürokratikus test/ ne sajátíthassa ki, előjogokat szerezve ezáltal. Mindig az rendelkezhet vel

aki a legtöbb hasznát hajtja a társadalomnak, az veheti vállalkozásba. De mi a vállalkozás?

A szocializmus autentikus társadalmi magatartásformája. A szolgálatteljesítés, hivatalnoki magatartás, feudális vonás, elkorcsosítja az embert, kiöli kritikai szellemet, az önmegvalósítás lehetetlen. "Az egész állammonopolista világot - keleten és nyugaton nem egyforma céllal, mértékben és módon - guzsbakötő kincstári bürokráciákat a legkülönbözőbb oldalról is egyetlen nagyfőnök jószándék vezérli. Akár alulról történő megválasztással, akár felülről káderező kinevezéssel, akár a családilag örökölt magántulajdon hatalmával, de mások dönthessenek előre az egyénről." Éppen ezért biztosítani kell a vállalkozás szabadságát. De mikor szabad a szocialista vállalkozás? Liska szerint: "...annyira és akkor szabad, ha nincs protekcionista lobb, állami, szövetkezeti, ágazati, funkcionális vagy területi törvényes maffia, amely élősként megüzenthetné a veszteségtermelőket, s visszaültethetné a többiek nyakára".

Csupán három kategóriát ragadtam ki abból, amiről Liska Tibor megszállottként beszélt újfólig.

Ugyanilyen megszállottként vitatkozik Kornai Jánossal, Hoch Róberttel, Berend T. Ivánnal és tovább folytathatnám azok névsorát, akik hátról-hétre pro és kontra kifejtik érveiket Liska nézeteivel kapcsolatban. Többségük Liska nézeteinek, javaslatainak majd minden részletét önmagában és külön fontosnak, egyes szférákban nagyon hasznosnak tartja, de a gondolatokból felépített rendszerével nem tudnak egyet érteni.

A "-" hasábjain nincs lehetőségem a beszélgetés során elhangzott - bár nem rendszerezett - gondolati rendszer ismertetésére, éppen ezért beszélgetésre invitálok a T. olvasót.

Foglalkoznunk kell olyan közgazdasági gondolatokkal, amely a magyar társadalmat tökéletesen diagnosztizálja, ahol megörzödt agnoszeológiai rendszer, amely a lét elsőbbségét, a gyakorlatot, mint az igazság kritériumát feltételezi. Foglalkoznunk kell olyan elmélettel, amely társadalomfilozófiájának középponti kategóriája a szabadság, amely elmélet a marxizmustól mindent átvesz, ami egyetemes közkinccs. Liska Tibor ökonómiájában hatékonyság-, jólét-centrikus, de nem könnyelmű, egyoldalú szelekciós elve az egyparaméteres tőkeérték licitálás? Hogyan valósítható meg a rendszerben a biztonság szükségletének kielégítése? Képes-e az egyensúlyi kamatláb a piacot szabályozni? Ezek Kornai János fenntartásai.

Igyza van-e Berend T. Ivánnak, amikor azt mondja, hogy: Liska Tibor rendszere elszakad a realitásoktól, a történeti folyamatok menetétől, s valamiféle "nagy ugrást" tételez, a kontinuitások kiküszöbölését. Vagy mennyiben hagyhatjuk figyelmen kívül Liska Tibor véleményét a szocializmus politikai gazdaságtanáról, mely szerint az nem tudomány, hanem kívánságlista, a mindenkori piackorlátozó napi politika apológiája.

Ugy vélem ezekről beszélnünk kell - Liska szavaival élve - azért, mert "Az esznék nemcsak jóra mozgósíthatnak, hanem kiforratlanságuk, kipróbálatlanságuk mértékében árthatnak is. Ha nem tudunk magunkon segíteni, akkor a holnapi szent inkvizíció a ma szentté avatás alatt álló vállalkozás-eszme nevében fog bennünket vagy utódainkat máglyára vinni."

Oláh János

REKLÁMSZÖVEG VAGY ÜDVTAN?

Nagy érdeklődés előzte meg Liska Tibor JATE-klubbeli előadását, amely végülis a hallgatók jelentős részének csalódást okozott, mert közgazdasági elemzés és Liska-féle modell részletes ismertetése helyett sok "mesét" és a bürokratikus irányítást nevetésséggé tévő "reklámszöveget" hallott. Én azonban fontosnak tartom az előadást, ezért megkísérlem néhány gondolatát összefoglalni, reflexiókkal kiegészíteni.

"Az ésszerű gazdasági rend problémájának különleges jellegét éppen az a tény adja meg, hogy a körülmények teljes ismerete, amelyet fel kellene használni, sohasem létezhet koncentrált és integrált együttessé, hanem csakis tökéletlen és ellentmondásos tudás-darabkák szétszórt formájában, amit a különböző egységek birtokolnak. Az időben és térben változó konkrét körülmények ismerete szempontjából minden egyén rendelkezik némi előnnyel az összes többihez képest, hiszen olyan egyedi információkat birtokol, amelyek előnyösen felhasználhatók, de csak akkor, ha az ezekre alapozott döntéseket meghagyjuk a szóbanforgó egyén hatáskörében, vagy az ő aktív közreműködésével hozzuk meg." /F.A. Hayek; 1948./

Liska a 60-as évek elejétől foglalkozik egy önszabályozó, a szocializmus elveit is érvényesíteni segítő gazdasági rend kutatásával. /Előzőleg gazdaságszámításokat végzett, ami elegendő is volt "eretnekké" nyilvánításához- hiszen a nyereségre törekvés "kapitalista dolog" volt akkoriban./

"Hogyan lehet, hogy a szocializmus születésétől napjainkig /és a belátható időben / az áru és pénzviszonyok fejlődésének rendje nem csökkenést, hanem egy átmeneti visszaesésen keresztültörő igen erős emelkedést mutat?" - kérdezi az 1966-ban írott művében.

- "Az árugazdasági viszonyok /tovább/-fejlesztésével tudunk csak kilábalni a válságok többségéből". Továbbá: "Nem a kényszrintézkedések tömegétől működik tervszerűen egy rendszer, hanem attól, ha tervszerűen alakítják ki, ha átgondoltan, tudományosan szerkesztik meg működésének kibernetikai mechanizmusát."

E feladat elvégzésének előfeltétele:

"A vak hatalmasok miatt ránkényszerített taktikai szemellenzőket le kell vetni. Nem kell azt játszani, hogy csak a tervezést, csak az irányítás rendszerét, csak a mechanizmusát vagy újabb is főleg csak a szervezeti rendszerét kívánjuk reformálni, de különben a rendszer lényege marad. Igenis a lényeg, a termelési viszonyokat, az ezek fő elemét jelentő szocialista tulajdont kell sokkal inkább társadalmivá fejlesztenünk." /Vitairat 1981-ből./

Az eddigi gazdasági /fél/reform Liska szerint nem hozott lényeges változást, az alap ma is a "hivatali felelőtlenség, elve: Én döntök és ti viselitek a következményt." Egy példa az előadásból:

"Ha a közvetlen tervutasításos rendszerben valamelyik bürokrata a fejébe vette, hogy a Noé bárkája a legmolernebb és legjobban eladható modell, akkor egyszerűen előírta a hajógyárnak, hogy azt gyártson. Ma már nem teheti meg ezt, de úgy alakíthatja az árakat, a hitelpolitikát, a különböző "szabályokat", hogy a gyárnak semmi más ne legyen érdemes gyártania, csak Noé bárkáját."

Ez egy sajátos paternalizmussal is együtt jár: "Az állam-apuka azt mondja: Én tudom, mik a te szükségleteid: majd ellátlak élelemmel, lakással, egészségügyi szolgáltatásokkal,...-persze ezek után csak zsebpénzfizetést kapsz, de nem is kell több, még csak az hiányozna, hogy válogassál, turkáljál- "olyan lennél, mint az állatok,... fuj. ..."

Ennek az infantilizálás csak/igaz, nem lényegtelen/ mellékhatása, a fő probléma az, hogy "apuka" sohasem tudta minden "gyermekének" és egyre nehezebben, egyre kevesebbnek tudja beváltani a /régóta meg nem újított/ ígéretét.

A központosított újraelosztás további leírása helyett álljon itt e fogalom Liska szótárából vett megfelelője: fosztogatásból osztogatás. Liska tevékenysége természetesen nem merül ki az "elméletalkotásban" az előadások tartásában, kísérletei az új jogszabályok megalkotóira is hatottak - ha azok elképzeléseitől nagyon is eltérnek.

"Bár a rugalmas kisvállalkozások is elvileg állampolgári jogon jönnek létre, ezenkívül többnyire olyan tőke is kell hozzájuk, ami ma nem jár az állampolgári joggal együtt. Hitellehetőségeiket és megrendeléseiket sem állampolgári jogon, hanem az örökölt vagy már megszerzett magán- vagyonnál is sokszor többetérő, de ugyan csak magán-kiváltság jellegű összeköttetésekkel szerezhetik meg a hagyományos szektortól... Tehát korántsem várható e formáktól, ... hogy mindenki számára kiegyenlítsük a versenyfeltételeket." /Vitairat 1981./

Hogy Liska hogyan szeretné ezt megtenni? E cikk már így is túl hosszúra nyúlt, akinek feltámadt az érdeklődése, utána nézhet a Valóság 1981/12-es számában. Befejezésül a Liskát bírálók közül szeretném idézni Kornai Jánost, aki miután leírja, hogy nagyon fontosnak tartja a koncepció szellemi erjesztő hatását, hozzáfűzi: "a Liska-féle koncepció egyetlen homogén játékszabályt írna elő a gazdaság minden területe számára... Valójában minden modern társadalom újra és újra létrehoz egymásmellett többféle szektort, amelyek különböznek egymástól tulajdon, az irányítás - és velük együtt: a viselkedés szempontjából. A jelenlegi magyar helyzet egyik biztató vonása, hogy ebből a szempontból sokrétűbbé vált."

- tti -

GONDOLATOK A DEMOKRÁCIÁRÓL

Napjainkban a társadalom gazdasági magujulására törekvő, pezsgő gazdasági viták mögött, kissé a háttérbe szorulva, de úgy tűnik egyre gyakrabban hallunk és olvasunk olyan eszme- és véleményfenszerekről, amelyek a mai társadalom valós szükségletei felé közelítve tárgyalják az értelmiség, a haladás és a demokrácia helyét és szerepét mindennapjaink valóságában. Az egyetlen jelenlévő polgársága gondolkodhatott ily módon együtt Szabó Miklóssal az MTA Történettudományi Intézetének tudományos munkatársával a közelmúltban a József Attila Kollégium társalkodójában. Beszélgetéshez a kiindulást mindenekelőtt Szabó Miklósnak az 1981/12. Világosságban megjelent "A többség hatalma és a kisebbség joga" c. írása szolgáltatta.

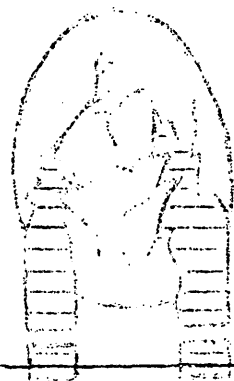
A rendkívül pontosan és mértéktartóan fogalmazó előadó röviden összefoglalta írásának gondolatmenetét, majd beszélgetés, vita következett a szépszáma - főleg egyetemista - érdeklődővel. Mi a demokrácia? - nem véletlenül vetődött fel vita-indítóként ez a kérdés. Szabó Miklós lényeges elválasztást tesz a meghatározás során: A demokrácia képviseleti rendszer, amely "azonban nem a képviseltek érdekeinek, hanem a képviseltek akarátának képviseletét jelenti". Ezzel nem csupán a megbízás nozzanatát hangsúlyozza a demokratikus képviseleti felfogás, hanem azt is, hogy a képviselőnek folyamatosan a választó utasításai szerint kell eljárnia, akik ezeket az utasításokat megváltoztathatják és a képviselőt visszahívhatják. Kérdések sora mutatta, hogy nagy visszhangot keltett a jelenlevőkben az érdekérvényesítésen túlmenő akarátérvényesítés központi állítása, és az a következtetés, hogy "semmiképpen nem demokrácia az a helyzet, ha a társadalom tagjainak, egyes csoportjainak érdekeit mások ismerik fel helyettük, s őket be nem vonva, nélkülük vagy éppen ellenükre érvényesítik".

Szabó Miklóst elsősorban a politizálás rangja és érdembelisége foglalkoztatja. Az elemzés során ezért ír kritikusan a jelenlegi nyugati közfelfogásnak arról a sajátosságáról, amely főleg a nem politikai marginális érdekek érvényesülését te-

intí demokrácia lényegének és fokmérőjének, sokszor azoknak is csupán az artikulációját, és nem az "ütőképes politikai érvényesítést." A kisebb közösségek, autonómiák léte gazdagítja, támasztja a demokratikus képviselők különböző társadalmi szinteken való kibontakozásának kereteit, azonban a demokráciában az érdemi politizálás fő színtereinek mégsem ezeket tartja. Ezért fordul a figyelme afelé, hogy milyen méretű és súlyú társadalmi csoportok esetén válhat az érdekérvényesítés tényleges politikai akarattá.

Az egész estét betöltő együttgondolkodás egyik zárógondolata - miként a tanulmányban is - a marxista hagyománykincséből vett idézettel, Rosa Luxemburg szavaival fogalmazódott meg, amely szerint "A demokrácia a másként gondolkodók szabadságát jelenti." Ám ha evidensnek vesszük azt, hogy egy társadalomban tulajdonképpen mindenki másként gondolkodik, hisz nincs két abszolút egyforma szemlélettel és ugyanazon mércével gondolkodó ember a világon, legfeljebb mindezek kimelése létezik, akkor a "másként" elhagyásával voltaképp azt is mondhatnánk, hogy a demokrácia egyszerűen a gondolkodó - a gondolatok - szabadságát jelenti.

Az előadó véleménye szerint a mai magyar társadalom kellően érett és felkészült arra, hogy fokozottabban teret engedjen az egyre sürgetőbb igénnyel jelentkező gondolkodás és ujrágondolás tisztázás, értékelés/kisérleteinek - létjogosultságuk belátásával is bizonyítva egyben önmaga demokratikus voltát.

KORRIGENDA

Legutóbbi számunkban /1982. 1./ a Felsőoktatási Ifjúsági Parlamentről szóló beszámoló helyes megértését - technikai okok miatt - több hiba illetve kihagyás nehezítette.

/2. old./ A minisztériumi beszámoló így jellemzi az Ifjúsági Törvény végrehajtásához kiadott utasítás helyzetét: "Tudjuk, hogy a fiatalok - hallgatók, oktatók és dolgozók - érdekeinek érvényesülését segítő jogosítványok csak lehetőséget jelentenek; tényleges megvalósulások a helyi erőviszonyoktól és feltételektől - legalábbis jelenleg - nagyon nagymértékben függ.".

/7. old./ A parlament hibáiról, hangulatáról írva - természetesen - a szerző nem azt tartja sikeresnek, hogy a parlament "nem fulladt bele a demokrácia kérdésének tárgyalásába", hanem: "Azt sem hallgathatjuk el, hogy mi hallgatók sem vizsgáztunk ötször demokráciából. Talán nem túl nagy részrehajlás az, ha indokként politikai, közéleti gyakorlatlanságunkat említjük. A parlamentre a legtöbb érdeklődő úgy figyelt, mint az 'ösztöndij-parlamentre'. Éppen ezért a parlament sikerének tudható be, hogy nem fulladt bele ennek a kérdésnek a tárgyalásába."

/7-8. old./ A cikk utolsó bekezdése sajnos a legtöbb példányban olvashatatlan volt. /Korcsog András bevezetőjéről van szó!/: "Elvileg elfogadhatónak tartotta a KISZ-en kívüli érdekképviselőket, de úgy, hogy a KISZ irányítása marad. A 'KISZ-nek joga, lehetősége és képessége van erre'... 'Politikamentes érdekképviselő nem létezik' - mondta, hozzátéve: '...éppen ezért a törekvések egy része KISZ-ellenes'.

Mostanában ifjúságpolitikai fórumokon az érdekképviselőtnél stb. egyre gyakrabban halljuk: Igen, ez szép, ... de van-e garancia? De mi a garancia? Korcsog András így fogalmazott: 'A garancia a parlament által hozandó intézkedések végrehajtására a világtárci kihívás: ma már egyik legfontosabb feltétele a továbblépésnek a minőségi szakember.'"

A hibák miatt olvasóinktól és a szerzőtől elnézést kérünk.

- szerk. -